

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 731.

CHICAGO, ILL., 15. septembra (September 15th), 1921.

LETO—VOL. XVI.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

DOBRI LJUDJE ZA MIR.

Senator Borah spada med najagilnejše propagatorje za omejitve oboroževanja. Drugi pacifistični senator je LaFollette in poleg teh imamo še celo skupino prominentnih pacifistov in pacifističnih organizacij. Senator Borah nastopa na številnih shodih, na katerih propagira za javno razpravljanje na razorožitveni konferenci, katero sklicuje predsednik Harding za meseca novembra v Washingtonu.

Tudi Wilson je bil za odpravo vojen. Kdo se ne spominja njegovih poslanic narodom, v katerih je govoril o vojni za odpravo vojen? Deloval je za ligo narodov, ki bo onemogočila nadaljne vojne in ko je prišel v Evropo, so ga pozdravljale množice kot novega odrešenika človeštva.

Dobri ljudje! Kdo jim ne bi želel uspeha? In vendar mora biti človeku žal za čas, ki ga trošijo, kajti svoje ure bi lahko porabili za koristnejše reči.

Tudi pred svetovno vojno smo imeli meščanske pacifistične organizacije, ki so delovale v istem smislu, kakor tiste, ki so se ustanovile med vojno in po vojni.

In celo Harding je za omejitve oboroževanja, ravno tako Lloyd George, tudi japonski državniki mislajo nič proti temu.

Na mirovni konferenci v Versaillesu niso uspeli. Poskusili bodo meseca novembra v Washingtonu. Pri tem se spomnimo, da je tudi ruski car še pred rusko-japonsko vojno predlagal splošno omejitve oboroževanja. Njegova moč ni bila manjša od moči predsednika Hardinga, toda svet je ostal militarističen in vlade so zahtevale naprej in naprej nove milijarde za militarizem.

Mednarodne mirovne konference niso nova reč. Imeli smo jih že davno. Vršile so se interparlamentarne konference. Imeli smo mednarodno mirovno družbo. Imeli smo vidni simbol svetovnega miru: Mirovno palačo v Hagu.

Iskra, ki se je užgala v Bosni, pa je zanetila vojni požar, ki se je v kratkem času razvil v svetovni vojni požar in še sedaj ni pogašen.

Bile so pogodbe, pisane, podpisane in podpečatene. Cesarska in kraljevska imena so se bleščala na njih poleg kancelarskih in ministerskih podpisov. Bilo je mednarodno razsodišče in mogočni potentati so obljubovali, da mu bodo predlagali svoje mednarodne spore tako, kakor ne potegnejo civilizirani ljudje revolverjev in nožev, če imajo spore, ampak grede z njimi k sodišču.

Zakaj vse to ni moglo preprečiti vojne?

Zato, ker svet ni tak, kakor si ga slikajo dobri idealogi v svoji fantaziji. Tudi nam bi bilo ljubše, če bi bil lepši, idealnejši; ker pa ni, moramo računati s takim, kakršen je.

Sedanji svet je kapitalističen. Kapitalizem pač ni iznašel vojne, ampak jo je podedoval od fevdalne družbe kakor ta od barbarske. Toda potrebuje jo, zato jo je ohranil in ji dal svojo obliko, najpopolnejšo, ki jo je moralni instrument kdajkoli imel. In po vojni za odpravo vojne se ta instrument še izpopolnjuje. Milijone žrtvujejo vlade za razne eksperimente, da bo morija in rezdejanje v bodoči vojni uspešnejše.

Kapitalizem potrebuje vojno; to se pravi: Kjer je kapitalizem, morajo nastajati spori, v katerih je kal vojne. Poglejmo danes v napete razmere med Zedinjenimi državami in Japonsko, med Mehiko in Zedinjenimi državami, med Francijo in Anglijo, med Francijo in Nemčijo, med Poljsko in Nemčijo in tako naprej.

V gotovih razmerah je tudi kapitalizmu potreben mir; dokler je industrija šibka, kapital malo koncentriran, trgovina še na pionirskih potih, je kapitalizem miroljuben kakor William Jennings Bryan. Kadar se na raznih krajih planeta tako razvije, da se mora razširiti, tedaj sune in brene, kakor ve in zna.

Kaj je n. pr. "vzhodno vprašanje"? Nič drugega, kakor kdo bo kontroliral trg v Aziji in v Sibiriji, kdo bo imel nadvlado na Pacifičnem oceanu. Japan se je industrijalno in trgovsko razvil, pa sili na pota ekspanzije. Zedinjene države so mu na potu. Carska Rusija mu je bila na potu, in te se je do gotove meje iznebil v rusko-japonski vojni, v kateri je bila Japonska zmagovalka. V svetovni vojni se je iznebila nemške konkurentinje, ker ji je vzela postojanke na vzhodu. Zedinjene države, ali bolje, kapitalizem Zedinjenih držav smatra azijski trg enega izmed najvažnejših za ameriško trgovino in industrijo. Zato tudi skrbi, da se odriva Japonsko kjer se jo le more, Japonci pa skušajo izpodrivati Ameriko v kolikor jim dopuščajo moči. Odnosaži obeh dežel so taki, da mora prej ali slej izbruhniti vojni požar. Treba je primerne slučaja, pa bo v nekaj dnevih sledila vojna napoved od ene ali druge strani.

To vedo v Washingtonu, to vedo v Tokiju, in na Wall Streetu in stvar ravno tako dobro razumejo japonski kapitalisti. In vsi vedo, da prinaša vojna ogromne stroške, ogromne izgube življenj, razdejanja, morda celo revolucijo.

Zato mirovne konference, zato pacifistične organizacije, raditega propaganda dobrih ljudi za omejitev oboroževanja, za javno diplomacijo, za mednarodno razsodišče.

Konferenca v Washingtonu ne bo dosegla ničesar. Tudi, če se sklene omejiti oboroževanje, tudi, če se napravijo dogovori za razdelitev trgovinskih sfer, bodo vzroki za vojne ostali. In le malo pomeni omejitev oboroževanja. Saj Zedinjene države niso imele velike stalne armade. V teku poldruga leta pa so imele armado, ki je dosegala armado vsake svetovne velesile.

Predsednik Harding je pred par tedni v enem svojih govorov pred kadeti vojaške akademije dejal, da bodo armade vedno ostale. On torej nima upanja, da bo prišlo kedaj do svetovnega razoroženja. To je razumljivo, kajti Harding ni socialist in ne veruje v socialistično družbo narodov. Ta bo prišla, ker jo bo prinesel razvoj, kljub naporom zagovornikov sedanjega družabnega reda, ki store vse, da se ovira pohod v socialistično družbo.

Socializem je edina sila za odpravo vojen; pomagajte nadomestiti kapitalizem s socializmom, pa bodo izginili vzroki vojne in vojna bo ushanila kakor drevo, če mu podsekate korenine.

Janko Jankovič:

V tujini.

V odsevih medlih luči kakor črvi razjedajoči prsi zemlje tuje, ki včasih se pod udarci krampov mrví, a včasih trdovratno jim kljubuje,

rudarji sred naporov se neskončnih za kruh vsakdanji trudijo noči in dneve . . . Tam sanjajo o novih časih, solnčnih in trdno verujoči, da vse reve

njih minejo, ne slutijo še v duši, da če nenadoma ta zemlja trda nad njimi se s peklenkim šumom zruši, sijalo sonce drugim bo čez brda . . .

Razmere v Mehiki niso boljše od onih v drugih deželah. Kaki revolucionarni poizkusi se vedno ponavljajo, ameriški kapitalisti intrigirajo naprej, so pa tudi interesi, ki zahtevajo od ameriške vlade, naj prizna sedanjo Obregonovo vlado. Izgleda, da je sedanji predsednik Obregon zelo močna osebnost, sposoben, da tira mehiško državno ladjo naprej po vzruženih vodah obstoječih razmer. V Mehiki pa se razumejo tudi na atentate, ne samo na revolucije. V tem oziru se Jugoslavija ne more kosati z Mehiko. Pred kratkim so baje odkrili zaroto, ki je nameravala spraviti Obregona z njegove pozicije na enostaven način: z umorom. V zaroto je bil zapleten general Jesus Salas Lopez in nekaj drugih, ki pa so menda sedaj na varnem. Zarote se bodo v Mehiki ponavljale, ravno tako tudi revolucije, posebno dotlej, dokler jih bodo podžigali zunanji interesi.

Georgijci in Kavkaz.

V federacijo ruskih sovjetskih socialističnih republik spada sedaj tudi Georgija. Georgija in Kavkaz sploh je zunanjemu svetu le malo znan, dasiravno spada med najzanimivejše kraje zgodovine in moderne Rusije. O zadnjih civilnih vojnah se je baš na Kavkazu zelo veliko delovalo za poraz sovjetske Rusije.

Na Kavkazu je po statistikah, ki so bile izdane še za časa carizma, 1,350,000 Georgijcev. Statistika prebivalstva Ruske sovjetske federativne socialistične republike, ki je bila priobčena v 723. številki Proletarca, pa izkazuje, da ima sedanja avtonomna sovjetska republika Georgija 3,000,000 prebivalcev. Toliko je približno prebivalstvo vsega Kavkaza. Vendar pa te statistike niso zanesljive.

Gibanje za samostojnost Georgije je telo že za časa carizma, večji zamah pa je dobilo kmalo po prevratu. Ko je nastopil vlado Kerenski, je kazal naklonjenost Georgijcem in jim bi najbrž dal avtonomijo v okvirju Rusije.

Pozneje, v času ko je bila sovjetska Rusija oslABLJENA in ni imela zadostnega vojaškega aparata, se je Georgija ločila od Rusije in je postala otrodne v rokah diplomacije zavezniških velesil, v prvi vrsti Anglije. Končno, ko je sovjetska Rusija pomedla s kontrarevolucionarnimi generali, je podpisala gibanje za sovjestko Republiko tudi v Georgiji in potem s pomočjo svojega vojaštva izvedla revolucijo in pridružila Georgijo ruski sovjetski federaciji.

Georgijci so veliki aristokrati dežele in po vsej pravici so lahko ponosni na svoje prednike. Nekateri etnologi izjavljajo, da je to pleme starejše od Egipčanov, dočim pripovedujejo njih lastne legende, da so potomci Thargamosa, pravnuka Jafeta, sina Noeta.

Georgijske ženske so bile dolga stoletja znane in slavne radi njih nenavadne lepote, dočim so moški takorekoč največji gizdalini vsega sveta. Moški so visokorasli in atletičnih postav in naravna visokost okrog pasa se je še povečala vsled navade, da nosijo svoje pasove tako ozko stisnjene, da je vsled tega ovirana celo njih hoja.

Ženske imajo ponavadi velike oči, delikatno telo, majhne roke in noge ter izobilico črnih las, ki jih pa ponavadi pokrivajo s pajčolanom.

Moški, posebno oni nižjih razredov, so zelo nagnjeni k uživanju močnih vin, ki rastejo v njih deželi ter se poročajo, da je redna dnevna porcija za vsakega poljskega delavca pol galone te močne pijače.

Dočim je tatvina skoro nepoznana med Georgijci samimi, je najti v visokih gorah in prelazih roparje, ki lahko postanejo precej nevarni neoboroženemu potniku, tembolj, ker ima ta gospoda navado vzeti žrtvi ne le vse vrednostne predmete, temveč tudi vso obleko, nakar potnik lahko v Adamovem kostumu nadaljuje svojo pot.

Georgijci so uživali svojo največjo slavo ter svoje največje blagostanje za časa kraljice Thama-

re, ki je vladala od 1184 do 1212. Ta nadarjena vladarica se je poročila z nekim ruskim princem ter tako povzročila, da so se pričeli Moskoviiti zanimati za to deželo ter se vmešavati v njene notranje zadeve. Stvar je dospela do svojega viška v zadnjem letu osemnajstega stoletja, ko se je Jurij XIII. odpovedal svojemu prestolu v prid ruskega carja Pavla.

Tri leta pozneje, 1802, je proglasil car Aleksander Georgijo za rusko pokrajino.

Poteklo je veliko število let in videti je bilo kot da so Georgijci popolnoma zadovoljni s svojimi novimi gospodarji v Petrogradu, in stari Dumas, sloviti francoski romanopisec, je označil za dejstvo, da so Georgijci lahkoprčni sužnji, ki so veseli celo v suženjstvu.

V novejših časih pa je kazal georgijski narod neki nemir in georgijski listi, pisani v domačem jeziku, so širili znanje o starih tradicijah ter podpirali gibanje, da se enkrat za vselej konča z ruskim vplivom in z rusifikacijo georgijskega naroda.

To razpoloženje je postajalo od časa do časa še veliko močnejše vsled kratkovidne politike zastopnikov in namestnikov carja, ki so skušali potlačiti in uničiti naravno razpoloženje tega naroda in njega šege, kot je na primer navada georgijskih delavcev, da pojo, kakor so zaposleni na poljih in vinogradih. Te prepovedi so sicer kaj kmalu opustili, kajti spoznalo se je, da zastaja delo, če se prepove delavcem petje. Enako je bilo tudi z drugimi šegami, toda v splošnem so generalni gubernatorji in carski uradniki kolikor mogoče skušali zatirati georgijsko narodnost, kakor tudi narodnost raznovrstnih drugih, večinoma mohamedanskih plemen v tem kraju.

Revolucija prinaša tudi na Kavkaz svobodo in s tem možnost za boljši razvoj odotnih plemen.

75.000 veteranov svetovne vojne je v New Yorku brez dela. Vseh brezposelnih v New Yorku je nad pol milijona. Listi apelirajo na dobrosrčne delodajalce, naj vpslijo najprvo veterane. Dogaja se, da nekateri odpuščajo delavce, ki niso bili vojak, pa najemajo veterane. Ali je s tem kaj pomagano? Situacija brezposelnosti ostane neizpremenjena. Tudi patriotizmu to ne koristi. Veteran najbrž čuti, da je zavzel mesto nekoga, ki se mora sedaj potikati po ulicah, kot se je preje on, pa ne bo raditega ne eden ne drugi "patriotičen."

Predsednik Harding želi obdržavati konferenco prizadetih faktorjev, na kateri se bo sklepalo, kako od pomoči brezposelnosti. Konferenca ne bo našla izhoda iz industrialne krize. Saj se muči ves intelekt ameriškega kapitalizma, kako stabilizirati sedanje ekonomske razmere, ne samo v Ameriki, ampak po vsem svetu. Pa ne gre tako lahko. V Zedinjenih državah bomo imeli nad 6.000.000 brezposelnih skozi vso zimo, v Angliji ne bo bolje in v drugih industrialnih državah tudi ne. Lahko se prične tuintam s kakimi javnimi deli, kot n. pr. kopanjem kanalov, grajenjem potov itd., toda to bo le malo izdalo. Brezposelnost je pod kapitalističnim sistemom neizbegljiva. Odpravil jo bo šele socializem.

SEMINTJA.

Alfonzov aeroplan. — Vseeno kje umirajo. — Strah pred atentati. — Navduševanje in glad. — Po prazniku. — V album Jolietu.

Marsikak vladar po milosti božji je postal žrtev revolucije. Enim se je posrečilo pobegniti, drugi so prišli v pest upornikom in bili obglavljeni ali pa umorjeni na kak drug način. Begi vladarjev v vihar-nih dneh revolucije so bili težka podvzetja. Španski kralj Alfonso ne bo imel posebnih težav, kadar bo treba bežati; nabavil si je luksuriozni aeroplan, ki preleti 190 milj na uro in to hitrico lahko vzdržuje 16 ur. Iz Madrida v Anglijo pride v devetih urah. Prostora ima za pet oseb. Če se revolucija dogodi, bo ljudstvo v Madridu klicalo: "Doli s kraljem!" — medtem pa bo kralj že "doli" pri kakem gostoljubnem aristokratu v Angliji. Tudi napredek.

V Maroku ima španska vlada velike težave. Mavri se z vsilo otresajo španske nadvlade, španski vojaki ne kažejo nobenega veselja, da bi se z njimi pretepali, pa se rajše upirajo svoji vladi. Vlada se je odločila ustanoviti legijo tujezemcev, ki bi se zanjo bojevali v Maroku. Moštvo za to legijo bo novačila v Angliji in Zedinjenih državah. Baje se jih je mnogo že priglasilo, ker jim je vseeno, da li umirajo od glada tu ali v Angliji, ali pa popadajo na maročanskih bojiščih. Dela ni, torej je tudi španska tujezemska legija dobrodošla. Samo da je delo — kajti to pomeni kruh. In tudi ubijanje v službi države je delo, še zelo častno delo. V Španiji je nekaj gnilega in Alfonso ve, zakaj si je nabavil najhitrejši aeroplan. Tudi drugod je mnogo gnilobe, toda z aeroplani se je ne bo moglo izvoziti. Zdravilo za odpravo gnilobe je preureditev družabnega sistema, toda izgleda, da ljudstvo še ni sposobno temeljito izvršiti to nalogo.

Že dolgo niso bili vladarji, predsedniki in ministri tako zastraženi, kakor sedaj. Ko se je predsednik Harding pred kratkim izkrcal iz svoje jahte, so se v Washingtonu domislili, da sta z njim le dva uradnika tajne službe. Takoj so obvestili lokalne oblasti, naj poskrbe za njegovo osebno varnost. Strah pred atentati je velik in ne brez vzroka. Atentati so zelo stara reč, morda najstarejše bojno sredstvo zatiranih proti vladajočim. Vsa zgodovina jih je polna. Atentati bodo izginili; toda človeštvo mora napraviti še zelo velik korak iz barbarizma v civilizacijo. Če je bil umorjen en kralj, ga je v nekaj urah že drugi nasledil. In ta je dal pomoriti na stotine ljudi za en umor. Za umor enega ministra v Jugoslaviji morajo trpeti tisoči nedolžnih ljudi. Širjenje znanja je najuspešnejše sredstvo zoper reakcijo in vlado samodržcev. Le s širjenjem kulture je napredovalo človeštvo, kolikor je napredovalo.

Iz Francije bodo pripeljali truplo še enega nepoznanega ameriškega vojaka, ki je padel na francoskih

bojiščih v vojni za odpravo vojen, za demokracijo in boljšo bodočnost človeštva. Pokopan bo na dan obletnice premirja z velikimi slavnostmi na arlingtonskem pokopališču. Ljudje se bodo pri tem kajpada navduševali. Če bi več mislili, bi se morda vprašali, zakaj vlada rajše ne skrbi za žive ljudi, kadar so v potrebi, ali za tiste veterane, ki so brez posla; in teh je samo v New Yorku približno sto tisoč. Čemu je treba v deželi izobilja trpeti pomanjkanje milijonom?

To se je dogodilo v Chicagu: John Leitel je vzel tri otroke, stare od dveh do štirih let, v palačo okraja Cook. "Jaz grem ven, da vam kupim sladčic," je dejal. "Ko odidem, daj ta listek človeku v uniformi, ki operira vspenjačo." Poljubil jih je po vrsti in izročil listek najstarejši hčerki, da ga odda pokazani osebi. Listek je bil pisan v poljščini, toda kmalo se je dobila oseba, ki ga je prevedla na angleščino. Na njem je mož pojasnjeval, da je že mesece brez dela, da ima šest otrok, izmed katerih je tri privedel s seboj, da ne more več gledati pomanjkanja v svoji družini, dasiravno so trgovine polne zalog, in raditega si je izvolil smrt. Poskušal je dobiti pomoč pri raznih dobroteljskih institucijah, toda so ga povsod zavrnili. Če je mož izvršil samomor, piscu teh vrstic ni znano. Znano pa mu je, da se večina delavcev ne briga za take novice, dokler imajo zaslužek. Vse take vesti se jim zde nekaj tujega, nekaj, kar se dogodi bogve kje. Kadar pa sami pridejo v stiske, tedaj se jeze in obupavajo in po pravici. Glad ni dobrodošel gost, ampak pride nezaželen in nepovabljen. Ljudje bi morali misliti preje, o pravem času. Le malo jih je, ki mislijo. Debs je dobil komaj en milijon glasov pri zadnjih volitvah in temu milijonu prištevajo še pol milijona ljudi, ki nekoliko mislijo. Miljon in pol pa je premalo; to število ljudi, od katerih je le mala skupina organizirana, ne more odločati v deželi, ki ima 108 milijonov prebivalcev.

Deset dni je minilo, od kar je ameriško delavstvo praznovalo Delavski dan, kolikor ga je praznovalo. Nobenih manifestacij ni bilo, nobenih demonstracij, ki bi imele značaj manifestacij zavednega delavstva. V New Yorku so celo opustili običajno parado. V Chicagu se je vršila z avtomobili, ki pa je imela značaj irske propagande. Pri slavnosti Čikaške delavske federacije bi imela biti najvažnejša točka eksibicija slik o pretepu med Dempseyjem in Carpentierjem, toda jih je policijski načelnik prepovedal. Unijski voditelji so se radi tega zgražali in ga vsestransko obsojali. Imeli so na programu tudi nekaj govornikov izmed takozvanih "prijateljev" delavstva. Druge nesreče ni bilo.

Kakršna je večina unijskih delavcev, taka je večina unijskih odbornikov. Ni še dolgo, ko sta dva bivša unijska odbornika, eden prejšnji predsednik unije Zedinjenih rudniških delavcev (U. M. W. of A.), in drugi lokalni odbornik imenovane unije, nastopala proti premogarjem v preiskavi premogarskih razmer v Zapadni Virginiji pred senatnim odborom. Oba sta sedaj v službi trustjanov. Takih "voditeljev" je še mnogo. Krivda pade na delavstvo, ker noče misliti, oziroma misli le toliko, kolikor je potrebno za sovraženje socialistov.

Winifred Mason Huck, hčer pokojnega kongresnika Masona, je na Delavski dan v svojem govoru priporočala čikaškemu unijskemu delavstvu, naj iztrebi iz svojih vrst puškarje, profesionalne slugerje ter graf-tarje, ki so vgnezdjeni v vodstvih nekaterih unij. Mrs.

Huck je kandidatinja za kongresnico v okraju, katerega je preje zastopal njen oče. Dejala je, da ji to ne ovira povedati svoje mnenje, dasiravno se s tem zameri tistim, katere je kritizirala. In taki elementi so najaktivnejši agitatorji za mašine kapitalističnih kandidatov, ampak Mrs. Huck ne mara njihove pomoči.

Ona ni socialistinja in če bo izvoljena, bo na glasu le kot "prijateljica" unijskega delavstva. Vendar pa je povedala delavcem nekaj resnice. Če bi iztrebili iz svojih vrst korumpirane mašine, bi prišlo unijsko gibanje v drugačen tir.

Delavski department poroča, da so cene živih in v trgovinah na drobno v avgustu poskočile za 6%. Plače pa se seveda še vedno nižajo. Sodnik Landis, ki je igral vlogo razsodnika v sporu med stavbinskim delavstvom in podjetniki, je temeljito znižal plače nekaterim strokam stavbinskih delavcev v Chicagu. Ko so časnikarski poročevalci vprašali kontraktorje, kaj mislijo o Landisovi razsodbi, so se le muzali, in eden je dejal, da stvar "dobro izgleda." Delavci pa protestirajo, kakor je že navada.

Dnevna poročila v časopisju so vedno enaka; o lakoti v Rusiji, o izgredih v Petrogradu, o bojih med Španci in Mavri v Maroku, o grški turški vojni, o bančnih ropih, tatvinah, razporokah, umorih, o korumpiranosti prohibicionističnih uradnikov, o brezposelnosti, samomorih, zniževanjih plač, linčanjih itd. Znani psiholog profesor Tridon pravi, da je vsak človek več ali manj kriminallec v svojem srcu. Vprašanje je le, koliko kdo more kontrolirati slabe instinkte. Ljudje so potomci divjakov in njihove podedovane instinkte imajo še vedno v sebi.

Tridonova sodba o ljudeh je najbrž pravilna. Mi imamo ljudi, ki pravijo, da so katoličani, v resnici pa bi delali sramoto celo nekaterim divjaškim rodovom. Imamo katoliške liste, ki bi morali propagirati ljubezen do svojih bližnjih, odpuščanje in pomoč človeku v sili, če bi se držali naukov svojega Učenika. Jolietški "Amerikanski Slovenec" je prinesel tri kolone izbraha proti pomožni akciji v prid ruskega prebivalstva, ki jo je pričela J. S. Z.

Na umazan način napada žide, ki po njegovi trditvi vladajo Rusijo. Katoličani so smrtni sovražniki židov. Katoličani, naščuvani od svoje duhovščine in zakrknjenih lajikov, so odgovorni za tisoče židovskih življenj. In vendar je bil Odrešenik žid; njegova Mati je bila židinja; apostoli so bili židje in veliko število svetnikov, ki živjajo sedaj nebeško glorio, so bili židje. In sedanja mati cerkev dobiva ogromno gmojno podporo — od židov. Med židi so dobri in slabi ljudje, kakor so med Slovenci. Ampak proporceno so stariji za človeštvo več, kakor nobeno drugo pleme, kakor noben drug narod na svetu. Na polju znanosti imajo židje prvenstvo. V bojih za svobodo se jih je vedno našlo v prvih vrstah in ravno tako se jih je našlo v prvih vrstah izkoriščevalnega razreda.

Nobene države na svetu ne vladajo židje kot taki, tudi Palestine še ne; v vseh državah, v vseh delih sveta pa najdete žide na vladnih mestih in drugih visokih pozicijah, najdete jih med kapitalisti, med znanstveniki in — revolucionarji.

Žid-kapitalist izkorišča židovskega delavca ravno tako kakor slovenskega, poljskega, nemškega in vsakega

ga drugega delavca. Izkoriščanje kapitalista, ki nima v sebi niti trohico židovske krvi, se ne razlikuje od izkoriščanja židovskega kapitalista. Reakcionarni žid, ki je kje v kakem kabinetu, se ne razlikuje od reakcionarnih ministrov nežidovske krvi. Vendar pa so ravno židje dali človeštvu proporcionalno največ zaslužnih mož, največ borecev v bojih za napredek proti temi in nazadnjaštvu. In krščanskim religijam so dali biblijo, apostole, Odrešenika, svetnike in Mater božjo.

Rusijo ne vladajo židje, ampak jo vlada ruska komunistična stranka, znana pod imenom boljševiki. Od članstva ne izključuje nobenega radi plemena ali narodnosti. Židje nimajo v Rusiji nič več prednosti, kakor vsakdo drugi. In med sovražniki sovjetske Rusije najdete ravno tako navdušene žide, kakor Američane, Francoze, Angleže, cariste, in pa seveda katoličane. Ruski car ni bil žid, pač pa je bil dober kristjan, kakor je bil Francjožef ali kajzer Viljem. Žid Trockij, ki je sedaj vojni komisar, ni pripadnik nobene religije, vendar pa je za osvoboditev Rusije več storil, kakor kdorkoli, ki se prištevata kristjanom. Nihče pa ji ni toliko škodoval, kakor razni Rasputini, car in njegovi ministri, ki so bili Rusi, vsi skupaj poznani pod imenom 'carizem.' In carizem je bil steber krščanstva, krvavega krščanstva v Rusiji. Zato je za žide v klerikalnem in kapitalističnem časopisju.

Duševne ničle pri A. S. niso tolikšne ničle, da ne bi vedele, da se s procesijami ne da priprositi dežja. Tudi vedo, da je carizem popolnoma zanemaril rusko agrikulturo. Vedo, da je bila Rusija do zadnjih časov pa od leta 1914 nepretrgoma v vojni, da je bila blokirana, da se je vršila proti nji umazana propaganda. Za sušo, ki je zadela ogromen del sovjetske Rusije, niso odgovorni boljševiki, ne židje, ne katoličani in ne pripadniki pravoslavne cerkve. Za pomanjkanje, ki bi bilo občutno, tudi če bi suša ne bila zadela Rusije, pa je odgovorna kapitalistična oligarhija s svojim privrščkom klerikalizma, ker je storila vse, da pospeši mizerijo v Rusiji.

Mi ne verujemo v nezmotljive ljudi in radi tega ne trdimo, da je sedanja ruska vlada nezmožljiva in brez napak. To vero prepuščamo farizejskim kramarjem okoli slovenskih "katoliških" listov, ki zastran nas lahko nemoteno pripovedujejo o nezmotljivosti papeža, ki ostane za nas navaden človek z vsemi človeškimi lastnostmi in po zatrdilu Tridona, ki je učenjak in poznan v znanstvenem svetu, tudi človek s kriminalnimi instinkti, kakor vsak drugi zemljan.

Toda kot socialisti verujemo v bratstvo med narodi in v medsebojno pomoč brez razlike plemena ali jezika. To je naša religija, če že hočemo rabiti ta izraz, dasiravno socializem ni religija.

Človeštvo bo trpelo glad, ono bo izkoriščano, morele ga bodo kužne bolezni, padalo bo na bojiščih vse dotlej, dokler bo prevladoval med njim duh, kakršen veje iz katoliških prižnic, iz kapitalističnega časopisja, vse dotlej, dokler bo vladal družbo kapitalistični sistem. Sistem — ne židje — je kriv današnje mizerije. Ta sistem podpira del židov, podpirajo ga skoro vsi katoličani, ki si domišljajo, da so katoličani, podpira ga večina pripadnikov drugih religij in njegov najboljši steber je ignoranca. Proti tej smo v boju.

Nemogoče je odgovarjati na izbruhe klerikalnega lista v Jolietu, pa tudi potrebno ni. Ker ne znajo

druzega, se poslužujejo laži. O tatvinah in delitvah govore, ker sodijo druge po sebi. Njihovo znanje je plitko, če ga sploh kaj imajo, njihovi instinkti po grabljenju posvetnih bogastev pa so najbujnejše razviti. Ako bi mogli, bi dali pomoriti vse žide, vse "kranjske socialiste," in najbrž bi visel na vislicah tudi pater Kazimir, če bi jolietška katoliška gospoda imela diktatorsko moč. Kazimir pa bi napravil obratno in tedaj bi se morali mnogi jolietški katoličani "spraviti" z Bogom, kajti konec njihove zemeljske poti bi bil bližju. Tridon pozna ljudi in ve, da večino ljudi kontrolirajo še popolnoma barbarski instinkti. Med take ljudi spadajo tudi predstavniki slovenskega katoličanstva v Ameriki. Degeneracija klerikalnih stebrov, ne samo med nami, ampak med vsemi krščanskimi narodi, dokazuje, da se maje Petrova skala. Zatajili so nauke svojega Učenika, pa so se udinjali mamoni in najslabšim instinktom, ki so ostali v človeku od njegovih divjaških prednikov. Resničen idealizem, bakljko prave civilizacije, pa nosi socialistični proletarijat.

Socialistična vzgoja je že mnogo storila za zatiranje divjaških instinktov v človeku. Še več bo storila v bodočnosti. Religija, ki je imela v početku to nalogo za takratne razmere, je doigrala. Sedaj se prilagaja razmeram vladajočega razreda in je zanj v službi in s tem je potepala nauke o bratstvu, o ljubezni do bližnjega, za mir in spravo, pa blagoslavlja orožja in uči vernike, naj bodo pokorni gospodarjem.

Polagoma prihaja spoznanje med ljudske množice. Polagoma se izpreminja človek iz barbara v človeka in polagoma bomo prehajali v socializem. Socializem zahteva ljudi, iz katerih bo izginil instinkt sebičnosti, instinkt mržnje do drugih ljudi, krvoželjnost in druge podobne strasti. Samo toliko, v kolikor bo človeštvo v eni generaciji napredovalo k civilizaciji, se bomo približali socializmu. In vsaka generacija je le mala stopnja iz barbarizma v civilizacijo. Sedaj smo še napol v barbarizmu.

Kam spadaš.

Zakaj naj bi delavec podpiral republikansko stranko? Zakaj naj bi milijonar podpiral socialistično stranko? Vsled istih vzrokov, vsled katerih milijonarji nasprotujejo socialistični stranki, bi morali delavci nasprotovati republikanski stranki. Ona je kapitalistična stranka, lojalna kapitalističnim interesom in opravičena do podpore kapitalistov ob času volitev. Vse, kar ima ona za delavstvo, je njena "slavna preteklost" in "prijateljska roka," kadar išče delavske glasove. — Eugene V. Debs.

KAPITALISTOVA BLAGOSRČNOST.

Na smrtni postelji je neki bogataš, ko je delal oporoko, šepetal svojemu odvetniku:

"... In vsakemu mojih delavcev, ki so bili pri meni v službi 20 let in dalje, zapuščam \$2,000."

"Holy smoke! Kaka velikodušnost!", je dejal odvetnik.

"Niti najmanj," je odgovoril bolnik. "Vidiš, nihče izmed mojih delavcev ni služil pri meni čez eno leto; ampak ta oporoka bo napravila dober utis v časopisih, ali ne?" — Liverpool Post.

Zgodba iz današnjih dni.

Notiral tajnik J. S. Z.

V pisarno gl. urada socialistične stranke je vstopil pred par dnevi tajnik nekega krajevnega socialističnega kluba in je nagovoril okrožnega tajnika stranke nekako takole:

"Tako sedaj vemo kje smo. 17.000 organiziranih je še. Vedel sem, da nas ne bo več, zlasti ne, če se ne priznajo brezpogojno moskovski pogoji. Ker se niso priznali, vas bo sedaj še manj. To dokažem takoj in potrdim z odstopom našega kluba, ki šteje 10 članov. — Delavstvo se mora družiti! Good bye!" — Bum! in vrata za njim so se zaprla, kakor da je potegnil skozi sobo močan veter. Okrožni tajnik je topo zrl pred se in se globoko zamislil . . .

Par dni po tem dogodku se je bil odpravil tovariš Lloyd Mirebeau Collins na agitacijsko potovanje, in je na svoji turneji kmalo zadel na industrialni center, kjer nimajo delavci nobene gospodarske ali politične organizacije, in jim je govoril nekako takole:

"K vam prihajam kot eden izmed tistih 16.990-tih (10 jih je namreč odstopilo, kakor je poročal tisti krajevni tajnik okrožnemu tajniku v Chicagi), organiziranih v socialistični stranki, ki hočejo predrugačiti sedanjí družabni sistem, pod katerim delate in trpite pomanjkanje, kjer producirate vse najbolje, a dobite zato komaj toliko, da preživite sebe in svojce. Nad 36 milijonov vas je, ki ne veste kaj je razredni boj in zakaj je tako na svetu kakor je, ki ne poznate delavske solidarnosti in organizirane delavske politične in gospodarske sile. Socialistična stranka vas do danes še ni bila vstanu pridobiti za organizacijo, med tem ko ste pri vsakih volitvah oddajali svoj glas kapitalističnim političnim strankam, da so vas mogle laglje uklepati v gospodarske okove!

"V naših vrstah so tovariši, ki se jim zdi pri tej priliki najvažnejše, da se priznaje neki pogoji iz Moskve, o katerih vi seveda nimate nobenega pojma, kajti če bi ga imeli, bi bili gotovo že davnaj organizirani, in to vprašanje bi se bilo rešilo. Ali radi vas, radi vaše indiferentnosti, je naša stranka majhna, in radi tega smo morali zaenkrat te pogoje odkloniti. Tukaj sem torej med vami, kot član tistih 16.990-tih, da vas povabim na sodelovanje in soodločevanje o teh pogojih, katerih sprejem v eni ali drugi obliki v bližnji bodočnosti je odvisen od vas, ki ste tista večina, tisto, kar pravimo jedro bodočnosti. Internacionala — to je tista reč, za katero gre — bo gotovo na vas počakala, da se organizirate, da bomo nekaj, ker danes žal, nismo. S svojo voljo do delavsko-socialistične organizacije boste pokazali, da se v resnici zanimate za notranja in mednarodna vprašanja delavstva. Naša stranka mora pridobiti od teh 36 milijonov producentov, vsaj 5% pristašev, vsaj polovico toliko, kolikor jih ima med njimi kapitalistični razred. Dokler se to ne izvrši, mora ostati vprašanje mednarodne organizacije za nas bolj akademičnega pomena. Smatram torej, da je v očigled zahteve od strani naših tovarišev v socialistični stranki, naj se brezpogojno prizna moskovske pogoje, mnogo važnejša zahteva, da se organizirate najprej doma, vse drugo pride potem samo ob sebi . . ."

V tem trenutku se je od zadaj v dvorani nekaj

zgenilo in na nogah je bil tisti tajnik socialističnega kluba, ki je pred par dnevi naznanil okrožnemu tajniku, da odstopa od stranke 10 članov, ker stranka ne priznava moskovskih pogojev. Slučajno je bil v mestu po trgovskih poslih in je bil izvedel, da ima Collins zvečer shod. Stoječ, in z rokama mahajoč, je povedal navzočim, zakaj je njihov klub zapustil stranko, in ko je izgovoril zadnje informativne besede, je dodal: Delavstvo se mora družiti . . . Nato je smuknil skozi vrata dvorane in izgnil. Collins je bil v očitni zadregi, na obrazu prisotnih pa je bilo videti poteze, ki so označevale skeptičnost, in iz njihovih oči se je dalo čitati, da ne pristopijo nobeni taki politični ali gospodarski organizaciji, ki ni priporočena od gospoda župnika ali take osebe, ki je član trgovske zbornice.

Collins ni nič organiziral, za kar se je imel v prvi vrsti zahvaliti dotičnemu tajniku, ki je izpeljal iz okrožne organizacije 10 članov, da se maščuje nad stranko, ker ni sprejela moskovskih pogojev.

Kdor razume to zgodbo, ta bo vedel, kaj je za sedaj naša naloga, todi če se na strankini konvenciji ni izvršilo vse tako, kakor bi bilo želeli. Naša dolžnost pred vsemi drugimi je, zbuditi proletarskega Samsona, ki je vklejen h kapitalističnemu mlinskemu kolesu, ga privedi k samozavesti in organiziranju. Vse drugo pride.

Prvi ameriški štrajk.

Prvi del ameriške delavske armade, ki je občutila udarce "oboževalcev svobode", so bili mornarji v New Yorku leta 1802. V tej dobi so bile delavne ure skoro povsod od solnčnega vzhoda do zahoda. V Albanyu, N. Y., je bila plača 40c na dan, v Pennsylvaniji 86 na mesec v poletnem času in po zimi \$5 na mesec. Povprečna plača v tistih časih je bila \$65 na leto in hrana. S to svoto so morali delavci oskrbovati svoje družine kakor so pač mogli. Mornarji v New Yorku, ki so služili \$10 na mesec, so zahtevali \$14 mesečno. Šli so na stavko, formirali pohod po ulicah in silili druge, da so se jim pridružili v vrste. Toda prihiteli so konstabli, razgnali množico, zlomili stavko in zaprli voditelja stavke. Tako se je končal prvi ameriški štrajk. — (James Oneal v "The Workers in American History".)

KAJ BO NAPRAVIL SOCIALIZEM?

Socializem se ravna po zlatem pravilu: Vse za pravico! Nasprotuje vojnám; bo odpravil revščino; bo protektiral otroke in druge odvisne osebe; socializem vzgaja v ljudstvu čut pravičnosti in bratstva; socializem bo vzel otroke iz tovaren in jim dal priliko pohajati v šole, da se izpopolnijo v znanostih; socializem bo ustvaril sistem, ki bo skrbel za stare in onemogle, ne da bi bili odvisni od javne dobroteljskega; dal bo popolno enakopravnost žensstvu; odpravil bo monarhije in plutokracije v vsaki formi in ustanovil bo pravo demokracijo; odpravil bo privatno lastništvo produktivnih in distributivnih sredstev in dal garancijo za pravično oskrbovanje vsega ljudstva; vsakega bo nagradil po zaslugah njegovega dela, otroci ne bodo več sužnji tovaren rudnikov in drugih delavnic, beračenje ne bo več potrebno; zavladal bo red, v katerem bo človek lahko res človek.

Dopis iz Idrije.

Od bivšega idrijskega župana Ivana Strausa smo prejeli pismo, v katerem izreka željo, naj ga priobčimo, da bodo tisti, ki so živeli v Idriji in okolici, pa se sedaj nahajajo v Ameriki, spoznali sedanje razmere v tem rudarskem mestu. S. Straus opisuje svoje delovanje za socializem, kateremu je posvetil vse svoje življenje. Sedaj se nahaja v stiskah, ker so ga frakcijski boji politični iz odgovornih mest, katere je zavzemal.

DOPIS IZ IDRİJE (JULIJSKA BENEČIJA, ITALIJA).

Cenjeni s. urednik!

Šučajno mi je prišel v roke Vaš cenjeni list Proletarec, ki je glasilo sodrugov Slovencev v novi domovini. Upam, da boste uvrstili teh par vrstic iz stare domovine v list. Vsebina dopisa je sicer po večini zasebna, toda za naše rojake v Ameriki, osobito za one, ki me osebnostno ali pa iz javnosti potom časopisja poznajo, vsekakor zanimiva. Opis mojega delovanja podajam zgolj v informacije, da bodo rojaki v Ameriki vedeli, da je grozna svetovna vojna od tedaj, ko so še oni živeli med nami, v vsakem oziru razmere za več sto odstotkov poslabšala. Pričnimo torej z delavskega socialnega stališča: Nekdaj avstrijsko, sedaj italijansko rudarsko mesto Idrija je bilo za delavski živelj praveč kotel suženjstva. Sodrugi Simon Kavčič, Franc Reven, Robert Stermen, Anton Mravlje, Ivan Rupnik in drugi prijatelji, ki so šli od tu v Ameriko, vam bodo moje trditve gotovo potrdili.

Vse izboljšanje, kar ga pozna zgodovina idrijskega rudniškega delavstva, je nam prinesel edino socializem, ki se je bil začel v Idriji leta 1890. Socialna demokracija je bila tedaj za delavstvo, ki je bilo grozno zasluženo, nekaj idealnega, svetlega. Strnile so se bile že v prvem početku vse naprednejše in somislele mlade in stare delavske moči ter si skušale pridobiti konservativnega Idriječana za sveto delavsko stvar. Toda agilnih in sposobnih oseb je bilo med delavstvom le malo. Inteligenca in meščanstvo pa je vsepovod delavstvu le kljubovalo. Zato se je napredek zelo počasi razvijal. Posebno je bil zaostal tedaj, ki so nas nekateri naši najboljši in najinteleigentnejši sodrugi, kot n. p. Simon Kavčič, zapustili in odšli v Ameriko. Toda intezivno delo kljub vsem sovražnim napadom od strani meščanstva in oblasti je primoglo do tega, da je delavstvo od stopnje do stopnje izboljševalo svoj položaj in je zadnje leto pred izbruhom svetovne vojne za naše razmere res že precej udobno živelo. Kaj bi tudi ne, saj so se delavske plače in pokojnina izboljšale od leta 1898 pa do leta 1910 več kot za 200 odstotkov; življenske potrebščine pa se v tem času niso povišale niti za 100%. Jaz sem bil že v početku delavskega gibanja v Idriji eden tistih nesrečnih ljudi, da sem bil vedno v prvih vrstah bojevnikov za izboljšanje delavskega gnotnega in socialnega položaja od leta 1890 pa do koncem maja 1921. Prva leta sem bil kot sedemnajstleten mladenič že odbornik strokovne delavske organizacije in tajnik politične organizacije socialistične stranke za Idrijo. Pozneje, v letu 1900 sem bil izvoljen že za načelnika socialistične stranke za Idrijo in za načelnika delavskega odbora rudarske zadruga; poleg tega sem bil načelnik nadzorništvu občnega konsumnega društva ter član razsodišča rud. bratovske skladnice. L. 1908 sem postal ravnatelj obč. konsumnega društva, verilist mestne ob-

čine ter odbornik okrajnega cestnega odbora za idrijski sodni okraj. Ob enem pa sem bil voljen v izvrševalni odbor jugoslovanske socialne demokratične stranke v Ljubljani ter kot zaupnik "Unije avstrijskih rudarjev" v Trbovljah na Stajerskem.

Skratka, kjer je bilo kako važnejše delo za delavstvo, so vpregli mene, zlasti pa leta 1908, ko je bil Anton Kristan odšel iz Idrije v Ljubljano ter prepustil vse delavsko gibanje mojemu vodstvu. Tri leta po njegovem odhodu so me izvolili za župana mesta Idrije, in daleč naokrog je Idrija zaslovela, da je prvo mesto na Kranjskem, ki ima socialističnega župana. Da si je idrijsko delavstvo s tem pridobilo od zunaj velik ugled, ni menda treba poudarjati, ker je samoobsebi razumljivo. Menda za vas onstran morja ni pomembno, da bi opisoval, koliko si je ne samo delavstvo, ampak Idrija v splošnem, v času mojega županovanja pridobila potom raznih naprav v mestu in okolici, bodisi v higijeničnem ali prometnem oziru. Omenim naj pač to, da so bile za časa mojega vodstva mestne občine izboljšane podpore mestnim revežem in delavskim dijakom na visokih šolah več kot za 100%. Tudi brezposelnost mladih ljudi je bila v tem času že skoro popolnoma odpravljena, ker sem jim preskrbljeval delo pri občini in pri rudniku. Vse je šlo v lepem redu, da ni žal meseca julija 1. 1914 nastopila svetovna vojna. Razume se, da vojni zakoni niso ločili mene, ki sem bil socialistični župan, od buržoaznih županov. Moral sem storiti vse, kar so zahtevali zakoni in vojne odredbe. Toda krivice se niso v Idriji godile nikomur, kakor so se povsod drugod. Nasprotno, delavci, ki so morali nujno odhajati v vojno, so bili preskrbljeni z vožnjo do železniške postaje v Logatcu in Sv. Lucijo, ki sta oddaljeni 28 do 44 km., brezplačno, vrhu tega pa so dobili od občine nekoliko denarja, da niso odnesli družinam vseh sredstev seboj. Poleg tega sem skrbel za podpore družinam vpoklicanih iz občinskih sredstev toliko časa, dokler jim ni bila nakazana državna podpora, in to je trajalo pri nekaterih po celo leto dni. Vse to in še druge človekoljubnosti pa so bodle v oči gotove avstrijske patrijote, ki so želeli, da se s pomočjo vojne iznebe vseh neljubih političnih nasprotnikov. Med temi so bili glavni tedanji okrajni glavar Eckel, rudniški predstojnik birokrat Billek, rudniški katehet Oswald in še nekateri drugi, ki so sklenili med seboj, da se mora župana, ki dela ljudem vslug, odstraniti. In res, meseca oktobra 1915 so napravili proti meni na vojaške oblasti skrivno ovadbo, da ne postopam nasproti vojnim zahtevam dovolj lojalno, in da črpam na korist ljudem občinsko premoženje. Zato pa sem bil brez zaslišanja dne 18. decembra 1915 odstavljen od županskih poslov, dasi se je pri oddaji teh poslov uradno dognalo, da občinski proračun ni bil nikjer prekoračen. To patrijotom še ni bilo dovolj; že 22. decembra istega leta, torej štiri dni po odstavljenju, sem dobil odgonski potni list za Oberhalebrunn na Nižje Avstrijskem. Da se to ni bilo udeležilo, se imam jaz in moja družina, ki šteje poleg mene osem oseb, zahvaliti samo tedanjemu vodstvu socialistične stranke, ki je zame interveniralo pri ministerstvu. Ali konfiniran sem bil poldrugo leto vseeno, toda doma v Idriji, posle pri obč. kons. društvu pa sem vseeno lahko opravljal; ganiti pa se nisem smel nikamor brez posebnega dovoljenja. Ker nisem bil poslan iz Idrije v pregnanstvo, so me pa hoteli za vsako ceno vtakniti v vojake. Toda na podlagi važne službe in odgovornosti pri obč. kons. društvu me je Zveza kons. društev na Dunaju pozneje tudi te nadloge rešila.

Tako sem jo srečno prijadral do meseca novembra 1918, do razsula Avstrije. Ker so se takrat ob razsulu morali na poziv vodstev odločilnih strank povsod sestaviti "Narodni sveti", sem imel nesrečo, da so me tri stranke v Idriji izvolile za načelnika Narodnega sveta in potem so odstavile še bivšega vladnega gerenta od občine in postavile za gerenta mene. Ta posel sem vodil do konca maja 1919, da sem razmere zopet nekoliko uredil, potem pa me je sedanja italijanska oblast od slovila in postavila na moje mesto enega svojega častnika. Tako sem odslužil županski, predsedniški in gerentski posel dvem različnim vladam in enemu Narodnemu svetu, toda vse častno, ne da bi se mi moglo očitati kak nered. Trda in trnjeva je bila zame vsa ta preiskušnja odgovornosti v času največje vojne, kar jih pozna zgodovina. Ali vseeno sem bil pri tem truda polnem delu in skrbeh, ki si jih ljudje niti misliti ne morejo, zadovoljen; saj me je tolažila zavest, da delam v dobrobit ljudstva kolikor največ morem, ki mi bo pozneje, ko se povrnejo normalne razmere, hvaležno. Ali zelo sem se varal. Ljudje, ki so bili deležni dobrot, so nanje pozabili. Ljudje, ki so bili pred vojno pametni, preudarni, poštene in prijateljski, so prišli iz vojne popolnoma spremenjeni. Podivjanost in hudobnost je prevladovala, zlasti med onimi, ki so prišli iz ujetništva. Med njimi je preveval revolucionarni duh, in vsi, ki se niso strinjali z njimi, so jim morali podleči. Tudi jaz sem postal njihova žrtev.

Vse moje delovanje je bilo v korist delavstvu. Nič ne bi rekel, če bi mi dali vsaj nekoliko zadoščenja zadoščenje, da bi mi vsaj živeti pustili v službi, kjer sem pustil mlada leta in izrabil vse svoje moči. A tudi tega ne. Od l. 1908 do l. 1921 sem vodil Občno kons. društvo kot ravnatelj poleg vsega drugega dela, torej celih 13 let. Prevzel sem vodstvo istega, ko je imelo K 600.000 letnega prometa in komaj K 160.000 aktive, čez katero je bilo K 60,00 vknjižene in nevknjižene dolga. Sedaj pa, ko so me brez vsakega vzroka odslovili, samo zato, ker se nisem strinjal s teroristično revolucionarno taktiko, pred katero sem iz prepričanja in opravičeno svaril, in izvolili drugega, ki je prevzel za menoj društvo, ki je imelo v letu 1920 L 2.372.000,00 prometa, L 1.130.000,00 aktive in je brez vsakega vknjižene dolga. Odstavili so me iz službe, ker me niso več rabili. Mladim ljudem, navzeti pretiranega revolucionarnega komunizma, so morali podleči vsi stari člani, ki so to podjetje s trudom in žrtvami spravili skupaj. In sedaj preti nevarnost, da ga bodo razbili in uničili, to edino delavsko oporo, ki še obstoji v Idriji, kajti druge so med tem časom v Idriji že vse razbili, ravnaoč se po njih načelu, da čim slabše se bo delavstvu godilo, tim prej pride do revolucije. Ne vem, kaj boste rekli k temu v Ameriki, posebno tisti, ki imate tudi delež požrtvovalnosti pri tem zavodu. Morda boste obsodili njih, morda mene, da sem sam kriv, ker nastopam proti njim. V poslednjem slučaju vam moram odgovoriti, da se z revolucijo te vrste ne strinjam in se je celo bojim; slabi ljudje tudi z revolucijo ne morejo in ne bodo ustvarili boljših razmer, kajti ljudje delajo razmere, ne pa razmere ljudi. Meni so vzeli komunisti službo brez pokojnine in brez odškodnine ter me pahnili na stara leta brez sredstev iz političnih nagibov na cesto, ki nimajo z gospodarskimi razmerami nič opraviti.

Nisem se jim smilil jaz, ne moja bolna žena, ne mojih sedem nepreskrbljenih otrok. Že to početje mi

pove dovolj jasno, da se je bati take komunistične družbe, ne pa jo pospeševati.

Popisal sem vam, ki živite onstran Atlantika, te razmere v popolni obupnosti s prošnjo in v nadi na vašo velikodušnost, da mi morda priskočite na pomoč z za vas malimi darovi, ki pa bodo zame in za moje obupne razmere gotovo veliki. Prosim vas, da mi oprostite radi te prošnje. Za vsak dar se vam že naprej zahvaljujem.

Ivan Straus,

Idrija, Julijska Benečija, Italija.

Zakrajškoveemu štabu.

Kadar pišete o Marksovih naukih, se preje nekoliko poučite o njih. Če hočete pobijati socializem, ga morate vsaj malo poznati. Kadar pišete, kaj je Marks spravil v svoj nauk, bi morali vsaj deloma poznati njegovo delo "Kapital," ki ima 2535 strani. Če želi kdo izmed vas prečitati, ga je urednik Proletarca pripravljen posoditi, pod pogojem, da mu ga v nekaj mesecih vrnete. Ko boste poznali nekoliko socialistične literature, vam bo morda lažje pobijati socializem, kajti pobijali ga boste, dokler ste v službi klerikalizma in farizejskega kramarstva.

V vaši Edinosti propagirate za A. F. of L. Koliko pa ste že storili za unionizem? Kako so se vaši duhovni sbratje in katoliški možje zadržali v časih velikih štrajkov? Ako ste že pozabili, smo vas pripravljeni spomniti na nekatere epizode. Koliko vaših ljudi je v unijah? In koliko jih je, ki so člani iz prepričanja, to je takih, ki agitirajo za unije v odprtih delavnicah?

Kadar pišete o štrancarstvu, ne pišete *štrancarstvo*. Stranka je pravilno; *štrancar* je nepravilno. "Kdor" je pravilno; "kedor" ni. Tudi se odvadite bosti. "Ali boste pustili?" Prav: "Ali boste pustili?" "Kedor bode nabral..." Prav: "Kdor bo nabral..." Bodejo krave, voli in druge rogate živali, morda tudi vrag. Ljudje pa naj se odvadijo tega.

Pazite se stavkov, kot ga imate n. pr. v 76. štev. Edinosti: ". . . Proč z vsako politiko iz delavskega vprašanja! Jest in kruha, to je prvo, kar hočemo. Začnimo z delavskimi društvi in kljubi brez rdeče primesti..." Vi pišete *kljubi*. Ali ne poznate razlike pomena med *kljub* in *klub*? V vašem slučaju je pravilno *klubi*. "Jesti in kruha" hočemo." Kaj pa se pravi: "Jesti in kruha?"

To so slovnične napake. Gori citiran stavek pa je MOŽGANSKA napaka. Kaj pa pomeni: "Proč z vsako politiko iz delavskega vprašanja?"

Delavstvo živi v politični državi; voli sodnike, predsednika, governerje, aldermane, senatorje, kongresnike itd., in ti vsi kandidirajo na listah političnih strank. In ene so delavstvu sovražne, druge pa niso. Izmed teh, ki niso, pride v poštev le socialistična stranka, ker je stranka, ki se bori za delavske interese na političnem bojišču. Tovarnarji, premogoniški baroni, mesarski kralji, bankirji, vsi so aktivni v delavstvu sovražnih političnih strankah. Gompers in vsi drugi unijski voditelji se pečajo s politiko, s to razliko, da iščejo "dobre" ljudi v kapitalističnih strankah, za katere potem agitirajo.

Ampak "proč z vsako politiko iz delavskega vprašanja."

Fantje, za vas ni pomoči. Prav zares, smešni ste.

“Cvetke” iz francišškanskega žurnala.

Johan Gutenberg je z iznajdbo črk storil zeli veliko za civilizacijo. Ampak tudi podivjanosti je pomagal. Danes, ko ima že vsaka večja vas svoj list, ko izhaja na tisoče listov in lističev, jih je treba tudi z nečim napolniti. Ljudi, ki bi bili sposobni pisati vzgojevalne reči, ni baš mnogo; bilo bi jih še vsekakor dovolj, če bi lastniki listov iskali le take ljudi, toda jih ne. Večina časopisja se izdaja za ponemumjevanje ljudstva, in med to spada v prvi vrsti klerikalno časopisje. Taki listi ne potrebujejo inteligentnih ljudi. Glavno je da znajo izrabljati neumnost ljudstva za interese, katerim služijo. Ljudstvo, jaz imam v mislih večino ljudstva, je mnogo bolj pristopno čtivu, ki služi le slabim instinktom človeka. Zelo težko se prodaja knjiga z vzgojevalno vsebino. Zelo lahko pa je spraviti v denar kak šund-roman. Listi, ki res uče narod, imajo težak obstanek. Listi, ki ga izrabljajo, delajo dobiček. Hrvatje lo lahko potrdijo, ker imajo dokaz v Zottijevem “Narodnem Listu.”

Dobe se klerikalni listi, ki so dostojno urejevani. Ljudje, ki vanje pišejo, so inteligentni in sovražijo posurovelost. So drugi, ki so napolnjeni s psovki. Ne mislim trditi, da vlada samo med klerikalnimi listi ta “čednost”. Dobi se tudi takozvane liberalne ali svobodomiselne liste, ki v psovanju ne zaostajajo za klerikalnimi. No, in tudi kak namišljen socialistični list se kje stakne, v katerem je najti psovke in nič o socializmu.

Ameriško kapitalistično časopisje zna imenitno zavijati poročila o delavskemu gibanju. V člankih zelo spretno napadajo socialiste, unije, sovjetsko Rusijo in sploh vse, kar ne služi kapitalizmu. Toda se mora priznati, da razun nekaj izjem pišejo v dostojnem tonu, v kolikor blatenje sploh more biti dostojno. Zavijanje in blatenje že samo na sebi ne more biti dostojno, toda, če se uredniki in poročevalci izogibajo navadnih povesnih psovok, izgleda tudi kapitalistična propaganda proti delavstvu vsaj navidez dostojna. In ker je tako, zato je tako lahko držati ameriško delavstvo v temi. Če bi naravnost napadali delavsko gibanje in direktno psovali in blatili delavske voditelje, bi ljudje mnogo hitreje spoznali namene svojih sovražnikov, tako jih pa ne.

Polemiziranje z uredniki in dopisniki nasprotnih listov je možno le tedaj, če so v svojih argumentnih stvarni in logični, če se ogibajo zavijanju, če se umikajo lažem, če ne psujejo in tiskajo bedastoče, kakršne pribajajo na dan v Zakrajškovi “Edinosti.”

Celo kopico frančiškanov in “visokošolcev” je že importiral iz starega kralja, toda niti eden izmed njih ni sposoben spisati enega članka, v katerem bi mogel stvarno zagovarjati svoje klerikalno stališče ali braniti rimsko cerkev. Vse, kar pribaja v Edinosti na dan, je prepojeno s psovki najnižjega kalibra. Ubogi ljudje, ki ne čitajo drugega kakor patrov listič.

V par izdajah patrovega glasila katoliških Slovencev lahko najdete sledeče psovke in še mnogo več:

“Farbati, — rdeči zaslepljenci, — oberkapitalist kristan, — ferboltar kristan, — sleparjem, — lažnjivci in hinavci, — rdeči kostrun, — . . . “bi se že zdavnaj obesil, če bi bil tako neumen kakor ti”, — srajčniki, — . . . vladi v kiklo”, — “pod nosom obrisal”, — “rdečih norčkov”, — “rdeče farbeq”, — pribumov, —

pritepenci, — otrobe, — gadje, — “z opico v prvem kolenu v žlahti”, — “dediči po oslu”, — “častivec sv. Ignoracija”, — kranjska barabarija, — hribovec, — propadla baraba, smrdokavre, — v znamenju duhurja, — večji osel” in tako naprej.

Vsi ti izrazi maziljene gospode so pobrani iz notic in “člankov”, s katerimi branijo mater cerkev, če pa ni ta izraz pravilen, in najbrž ni, bi morali zapisati: V katerih napadajo vse, kar ne trobi v njihov rog.

“Amerikanski Slovenec” je katoliški list, ali vsaj pravi da je. Zakrajšek trdi, da ni. “A. S.” se je namreč parkrat predrznil pobrati nekaj teh psovok iz Kazimirjevega lista in pri tem je povedal o njem svoje nelskavo mnenje. Jolietški A. S. ni vzorno urejevan katoliški list. Ampak če se sklepa po tem, da ne odobrava psovok svojega kolega v čikaškem frančiškanskem kloštru, je za katoliško propagando vendarle boljši list, kakor pa patrov v Chicagu. Če že drugega ne, pribčuje vsaj 50 in 100 let stare pridige mesto uredniških člankov, katere tako ne znajo spraviti skupaj, odkar so odšli prejšnji župniki, in od kar jih je zapustil Zvonko. Tako imajo ljudje vsaj pridige, ki jih čitajo lahko vsako leto zopet od kraja.

Rev. Zakrajšek nima pravice očitati A. S., da ga lastujejo trgovci, ne pa katoličani. Kaj pa je razlika med njegovim listom in A. S.? Mar nista oba kramarska lista? In Edinost še veliko bolj kot pa A. S.

Klerikalizem med ameriški Slovenci je skrahiran. Noben Zakrajšek ga ne bo obudil več k življenju. Lahko zgradi še kako šolo, lahko ustanovi dramatično društvo in druga društva za svojo propagando, toda duha klerikalizma ne obudi več. Lista A. S. in Edinost sta znamenje osirotelosti organiziranega katolicizma med ameriški Slovenci. Okoli stotino župnikov imajo, mnogi slovenski duhovniki delujejo, ali bolje, lenarijo med drugimi narodi, toda vsi so mrtvi pri “delu za vero”, razun morda Rev. Smoleta, ki pa se izpreminja: Danes za Zakrajška, jutri proti njemu.

Morda ne najdete nikjer toliko mdsobojnega sovraštva, kakor med slovenski duhovniki v Ameriki. Tragično je le, da je še dovolj nespametnih ljudi, ki jih podpirajo.

Vera sama na sebi ni več tista vabljava sila, ki bi združevala ljudi v bojne organizacije, kakor nekoč. Zato so šli duhovniki na politično polje. V nekaterih deželah, n. pr. v Sloveniji, so se vrgli tudi na zadružno gibanje in pri tem delu so celo dosegli uspehe. Koder imajo klerikalci kaj moči, so ustanovili tudi takozvane krščansko-socialne strokovne unije, ki so konkurenčne organizacije socialističnim unijam. S samimi pobožnjaškimi bratovščinami bi se cerkev v današnji družbi ne mogla vzdržati. Nobene take organizacije, razun pobožnjaških cerkvenih bratovščin, nimajo ameriški slovenski duhovniki. Edina organizacija, ki je navidezno katoliška, je K. S. K. J., pa še ta je bolj hinavsko kakor pa resnično katoliška. To lahko pritrdijo vsi njeni dosedanji duhovni vodje.

Rev. Zakrajšek vse to čuti, pa je šel v biznis, pri tem pa v svojem lističu zliva zgojnice na nasprotnike, katerim prišteva vse, po znanem pravilu: “Kdor ni z menoj, je proti meni”. In tako napada tudi “A. S.”

Vsa stvar morda ni vredna, da bi se jo omenjalo. Ker pa je še precej ljudi, ki se puste izrabljati takim pastirjem, morda resnična beseda vendarle kaj zaleže, če jim pride pred oči. S pomočjo tiska, ki razkrija gnilobo, najsibo že kakršnakoli, so mnogi izpregledali; mnogi še bodo, in to je, česar se boje kramarji pri “katoliških” listih.

Zanimiva "ohcet".

Na svetu se dogodi mnogo zanimivih reči. Tudi cirkusi jih kažejo in pa kinematografi. Seveda poroča tudi časopisje o raznih zanimivostih in neki slovenski list, ki je bil svoječasno nekaj dni dnevnik, je priobčil kopico dopisov o zanimivi "ohceti." Vršila se je v neki farmerski vasi in kadar se v takem kraju vrši "ohcet", je to res nekaj izrednega. Poročil se je fant, ki je "brat slovečega slovenskega misijonarja," kar je zelo velika reč. In poročil je hčerko bivšega župana, kar je še večja reč. In tako je vsak faran napisal dopis o tej zanimivi ohceti. Ženin je lepega obnašanja in plemenitega vedenja, brat misijonarja, "nevesta je hči prejšnjega župana, torej iz ene najuglednejših družin." Nič ne de, da bi bil tam lahko vsak farmar župan, če bi bil izvoljen, in da so za ta posel skoro vsi enako sposobni. Prvi je napisal, da je družina ugledna zato, ker je bil oče enkrat župan, drugi so storijo ponavljali. Kajpada je tudi nevesta vzor mladega dekleta. In dopisniki so natančno popisali, kaj so na ohceti jedli in pili, kolikokrat je kdo plesal, kdo je kahal in kdo je nosil na mizo. Dasiravno vsi zelo "bogaboječi" in zakonoljubni ljudje, so vendar imeli tudi tistega s "kikom" in to so pripovedovali z velikih naglasom.

Zakaj je treba toliko slavospevov fantu, ki je slučajno brat "slovitega slovenskega misijonarja?" In zakaj naj bi bila nevesta "iz najbolj ugledne rodbine" samo zato, ker je poročila ženina iz "gospodove žlah-te?" Ženin je bil pač tak, kot vsak drugi povprečni ženin njegove starosti. Dokler je človek mlad, je razposajen — in tudi misijonarjev brat je bil tak. Saj so prišle k misijonarju svoječasno ženice in ga prosile, naj posvari mladeniča, ki pa ni storil drugega greha, kakor da je imel rad dekleta in plesal z njimi. Pobožnjaškim ženicam se to ni dopadlo, ali pa so bile tudi v strahu za svoje hčerke. Toda fant je bil vzoren v toliki meri, kakor vsakdo drugi, ki zna do gotove meje kontrolirati mlado kri. Čemu ga potem poveličevati nad druge ženine, ki so ravno tako vzorni in pošteni, ampak nimajo bratov, ki bi bili "sloviti misijonarji"?

Kar velja o njem, velja o njej. Je pridno dekle, brez kake posebne izobrazbe, ki se je na farmerski vasi tudi ne more pričakovati. Toda ni nič bolj ugledna in vzorna, kakor poštene hčerke drugih farmarjev in faranov.

Zdi se, da je večino dotičnih dopisov napisal "sloviti misijonar sam," kar daje stvari še bolj smešno sliko. Morda veruje v pregovor: "Dobro blago se samo hvali," pa hvali raditega s pripomočkom "zanimive ohceti" še sebe.

Iz starega kraja so ljudje prinesli zelo mnogo hlapčevskega duha in pobožnjaki se ga nikakor ne morejo otresti. Kakor hitro je nekdo le v žlahti z "gospodom," pa je že "nekaj več." "Say, ali veš, on je gospodov brat . . ." Taka reč!

Voščili bi mu srečo, segli pristrčno v roko njemu in njej, in jima izrekli željo, da bi živela srečno in zadovoljno, da bi jima dal Bog mnogo otrok in da naj jih spremlja božji blagoslov vsepovsod. Tako se dela pri "vzornih" katoličanih. Pa bi se najedli in napili, nekoliko plesali in peli, če ni drugače, tudi malo kvantali, pa mir besedi. Čemu pisati kopico dopisov o kolačih, jancih in prašičih ter pijači s kikom in vse skupaj vezati s "slovitim slovenskim misijonarjem?" —K. T.

Ekonomske razmere v Hrvatski in Sloveniji.

Foreign Language Information Service Yugoslav Section.

A. R. Thompson, ameriški konzul v Zagrebu, poroča o gospodarskih razmerah v svojem področju sledeče:

Področje novo-osnovanega ameriškega konsolata v Zagrebu obsega pokrajine Hrvatsko, Slavonijo, Medjimurje, Prekmurje in Slovenijo, vse poprej del avstro-ogrške monarhije. Te pokrajine predstavljajo dobro razvit in napreden del nove Jugoslovanske države. Njih skupna površina znaša 25,860 kvadratnih milj, od katerih je 4,681,390 akrov posvečeno splošnemu poljedelstvu, 180,000 akrov vrtnarstvu, 220,000 akrov vinogradništvu in 6,000,000 akrov je zaraščeno z gozdovi. Klima se more dobro primerjati oni v Virginiji ali Tennessee. Skupno prebivalstvo teh pokrajin znaša 4,396,840. Način življenja prebivalstva je srednje-evropejski, torej ne balkanski. Splošna govornica je hrvaščina oziroma slovensščina, ali trgovci razumejo nemški in se ta jezik lahko rabi v trgovskem dopisovanju. Mesto Zagreb je glavni ekonomični center tega okraja. Njegovo stalno prebivalstvo je 110,000 z dodatnim slučajnim prebivalstvom od 10,000. Zagreb je železniško središče, ki spaja Zapadno Evropo, Srednjo Evropo, Balkan in Turško.

Obični ekonomski razvoj tekom l. 1920.

Ta pokrajina (Hrvatska, Slavonija, Medjimurje, Prekmurje, in Slovenija) je v prvi vrsti poljedelska. Naravni činitelji produkcije, klima in kakovost zemlje ne povzročujejo nikake zapreke za povečanje pridelka in letina 1920 je bila vsled postopne eksploatacije in intenzivnega obdelovanja zemlje znatno boljša kot ona leta 1919. Toda tudi ta pomnožena produkcija se ne more še primerjati normalnem pridelku pred vojno. Neugodnosti pri dobavi poljedelskih strojev in drugih potrebščin za obdelovanje zemlje, nadaljevanje neurejenih gospodarskih in socialnih razmer in izvošitev agrarne reforme, ki vključuje odpravo veleposestev, imajo tendenco, da vplivajo neugodno na uspeh poljedelstva.

Ono malo industrije, kar jo je bilo pred vojno, izkazuje nekoliko večji proizvod v l. 1920 kot v 1919. Jako bogati naravni viri bogatstva, kot premog, železo in vodne sile, so tekom l. 1920 ostali nerazviti vsled pomanjkanja kapitala. V tem pogledu bi bila ameriška pomoč dobrodošla in koristonosna za vse prizadete.

Tekom leta 1920 so notranji politični boji in politične razmere po vsej Evropi preprečile povratek normalnega delovanja v vsaki panogi gospodarske produkcije. Splošne gospodarske razmere so vplivale na cene proizvodov. Kar se tiče domačega požitka, te cene odgovarjajo nekoliko strošku proizvodnje. Ali da se omogoči izvažanja poljedelskih in drugih produktov iz omenjene pokrajine na svetovni trg in tekomvanje s cenami tujimi produkti v inozemstvu, je moral producent znižati cene za izvozni prebitek, da omogoči pokritje stroškov za posredovalce, izvozne agente in prevoz, zlasti pa za visoke izvozne carine, ki jih jugoslovanska vlada iztirja vsled nujne potrebe države za brzi dohodek. Posledica teh razmer na kmetih in male posestnike v tem področju, ki je pretežno poljedelskega značaja, so bile očitivne v l. 1920 in so povzročile nenavadno veliko izseljevanje v Združene Države.

Letina 1920.

Iz tabele, ki jo navaja ameriški konzul, glede letine pšenice, rži, ječmena, ovsu, koruze, krompirja je razvidno, da je skupni pridelok v njegovem področju (Hrvatska-Slavonija, Medjimurje, Prekmurje in Slovenija) znašal l. 1920 čez 7 in pol milijonov metričnih ton v vrednosti \$280,495,000 nasproti skoraj 6 in pol milijonov metričnih ton v vrednosti \$227,950,000 v l. 1919. Po teh številkah se je proizvodnja glavnih poljedelskih pridelkov pomnožila v l. 1920 za 20%.

Statistike o sadju ni, ali to je dobro obrodilo, zla-

si grozdje, jabolka in slive. Perutnina je bila važen kmetijski donos.

Prilika za ameriške poljedelske stroje.

Inkubatorji — nadaljuje konzularno poročilo — so skoraj neznani kmetovalcem v tem področju in verjetno je, da bi se za iste dalo razviti tukaj jako dobro tržišče. Ameriški poljedelski stroji vseh vrst eventualno morajo najti tukaj svoje odjemalce. Nemške briske se trudijo vpeljavati svoje stroje in nizka nemška valuta jim daje ugodnost pred ameriškim blagom.

Razvoj živinoreje.

V letu 1920. se opaža pomnoženje živine, zlasti ovčij. Sledeče številke prikazujejo število živine v tem področju:

	leta 1919	leta 1920
konji in mežgi	468,880	529,600
goveda	1,467,550	1,620,000
vinje	1,308,500	2,510,000
ovce in koze	1,069,440	1,130,500

Gozdarstvo.

To področje je bogato na gozdovih in proizvodnja lesa ter železniških pragov. Lesna industrija je tekom l. 1920 napredovala bolj povoljno kot vsaka druga industrija. Les v teh krajih vključuje hrastovino, bukovino, orehovino, smrekovino, brinjevino in drugo. Produkcija l. 1920 se baje ceni na približno \$35,000,000.

Rudarstvo.

Glavni rudarski viri v tem področju obstojajo iz plasti premoga, železa, bakra, svınca in antimonija. Vслед pomanjkanja kapitala, strojev in inženirstva mnogo rudnikov, ki so bili prej v obratu, ni delalo tekom leto 1920. Tu je jako bogatih zalog premoga in železa. Tuji kapital, zlasti angleški, se je tekom minulega leta trudil dobiti koncesije za razvoj teh rudnikov. Prilike za uporabo ameriškega kapitala in inženirstva so jako ugodne.

Prizvajalna industrija.

Tovarništvo ni povoljno napredovalo tekom l. 1920. in to vsled potežkoč v dobivanju potrebnega kapitala in strojev. Poglavitne tovarne in mlini v tem področju so one, ki proizvajajo moko, sladkor, cement, les, usnje, alkoholične pijače, cikorijo, tobačne izdelke, vžigalice, papir, konzervirano sadje, volnino, papirno in platnino, tanin opeko, pohištvo in suho blago.

Tovarne, ki so nujno potrebne v tem področju in na katere se obrača pozornost tujih kapitalistov, so zlasti delavnice in popravilnice za lokomotive in tovarne vozove, kovinske livarne, tovarne avtomobilov in tovarne za sledeče predmete; čevlje, gumijeve predmete, poljedelske stroje, rudarske stroje, električne potrebščine, barvila, železnine, papirne predmete, suho blago, oblačila in zdravila.

Valuta — Dotok Ameriškega denarja.

L. 1920 je zagledalo delni prehod valute iz avstrijskih kron v srbske dinare, kateri problem je provzročil mnogo sitnosti lokalnim trgovskim interesom, ker prebivalstvo v tem področju je vse računalo v kronah. Velike količine avstro-ogrskih banknot so ostale v tem področju in niso radi tega mogle biti devalvirane. Zakonita menjalna cena enega srbskega dinarja je bila dobočena na štiri krone. Vse banknote so bile žigosane in kolkovane. Pred koncem leta je vlada polagoma vrnila iz prometa skoraj ves prejšnji denar bivše monarhije. Kljub temu lokalna trgovina tudi še nadalje kvotira cene v kronah.

Glavni finančni prihod tega področja v l. 1920 je bil veliki dotok ameriškega denarja, poslanega lokalnemu prebivalstvu od strani Hrvatov in Slovencev, ki prebivajo v Združenih Državah. Računa se, da so te pošiljave denarja znašale tekom l. 1920 okolo \$55,000,000. To področje je bilo že zdavnaj eno največjih tržišč ameriškega priseljenstva; povprečni priseljenec v Združenih državah je soprog, ki pošilja večji del zaslužka svoji ženi in družini, ki živijo tukaj. Tekom leta 1920 je denarni trg izkazoval povprečno na dan

menjavo \$180,000 prodanih v obliki valute, kreditnih pisem, nakaznic po kablu ali čekov na ameriške banke.

Izvozna in uvozna trgovina.

Tekom l. 1920 se je prebitek poljedelskih izdelkov tega področja izvažal večinoma v druge dele Jugoslavije, v Avstrijo, Italijo, Švico in na Nemško; ies in surovi drveni produkti so se izvažali na Francosko, v Italijo, Avstrijo in na Angleško; živina in njeni produkti v Avstrijo, Švico, Italijo in na Francosko; moka in volna v druge dele Jugoslavije in v Avstrijo, Švico, Italijo in Nemčijo.

Glavni uvozi v to področje so železniška oprema, poljedelski in drugi stroji, železnine, suho blago, čevlji, gumijeve predmete, porcelan, petrolejski produkti, papirni izdelki, kemikalije in zdravila, katero blago je prihajalo iz Avstrije, Čehoslovaške, Angleške, Nemške, Francoske, Švice in Italije.

Nimam nikake statistike za uvoz in izvoz glede tega področja tekom l. 1919 in 1920. Področje je le del jugoslovanske države, in naš konzul v Belgradu poroča o državnih statistiki uvoza in izvoza za svo zemljo.

Indirektna trgovina z Združenimi Državami.

Skoraj vsa trgovina med tem delom Jugoslavije in Združenimi državami se je tekom iz 1920 vršila s posredovanjem drugih držav in se bo pripisala statistiki dotičnih držav. Bel in pisan fižol je bil nakupovan s strani francoskih tvrdk v Marselju, ki so ga zopet prodale ameriškem trgu. Vso letino hmelja so nakupili češki trgovci, ki so ga prodali velik del v Združene države za izdelovanje polprocentnega piva. Angleške in nemške tvrdke so kupovale biljko "Belladonna" za uvoz v Ameriko. Neizgotovljene kože malih živali, kot ovčje in kozje kože, so se prodajale inozemskim tvrdkam in nekoliko teh produktov je šlo baje v Ameriko. Isto velja glede surove konoplje, kemikalij, bauxite in turpina, nekaterih preparatov bukovine in polizgotovljenih lesnih predmetov za palice.

Tukajšnji izvozniki bi rajši trgovali direktno z ameriški kupci in trgovska zbornica v Zagrebu se trudi, da bi kaj dosegla v tem oziru.

Zaključek.

Dočim se to področje nahaja sedaj v jako kritični prehodni dobi, ki vsebuje zmerno suverenitete, nove carinske meje in politične, gospodarske in socialne zmede, vendarle komercijalna bodočnosti te pokrajine izgleda jako ugodno.

Hrvatska, Slavonija, Slovenija, Medjimurje in Prekmurje, s svojo bogato zemljo in pridnim prebivalstvom ter s svojo strateško-ekonomično lego med Balkanom in Srednjo Evropo, bodo v bodočnosti igralo važno vlogo v svetovni trgovini. Njihovo naravno bogatstvo in ugodna lega dajejo novi jugoslovanski državi smernico, da postane naravni trgovski nadomestitelj prejšnje Avstrije.

Nobena radikalna publikacija enakega obsega kakor ga ima Proletarec, ni cenejša, kakor je Proletarec, ampak vse imajo višjo naročnino. Čtivo v Proletarcu je dobro kakor v vsaki drugi povprečni socialistični publikaciji, dobro za tiste, ki hočejo misliti in ki se uče misliti. Za tiste, ki jim je več za "pečlarijem" in podobne neumnosti, Proletarec ni dober list, ker je "pretežak." Med slovenskimi delavci v Zedinjenih državah jih je še večina takih, ki čitajo le to, kar se jim ne zdi "pretežko." Zato Proletarec ni razširjen kot bi moral biti, pa tudi tistega napredka ni po naših naselbinah, kot ga slikajo nekateri dopisniki slovenskih dnevnikov. Vsaka naselbina je napredna, če bi bilo verjeti dopisnikom. Ampak to je v modi. Eden je pričel, drugi ga je posnemal, in tako je danes vse napredno, povsod imajo napredna podporná društva, napredne pevske in dramatične zборе — Je resničnega napredka ni nikjer, razun v krajih, kjer so aktivni socialistični klubi.

Glasovi iz našega gibanja.

Iz upravnštva.

Sodrug L. Krašovec, novi zastopnik za Forest City, Pa., nam piše med drugim: "Sporočam vam, da sem prejel vse poslane stvari. Šel sem takoj na agitacijo. Priloženo vam pošiljam nekaj novih naročnikov. Ti so za pol leta, toda mislim, da jih bom kmalo dobil še več in to celoletnih. Pošiljam vam svoto za pet novih in enega starega naročnika."

Človek se nebote spomni na dobo pionirstva v agitaciji za Proletarca in za socialistično gibanje na splošno. Spomni se na čase, ko je bila socialistična ideja še nova med slovenskim proletariatom v Ameriki, na čase, ko smo bili od vseh strani prezirani od naših nasprotnikov, smatrani kot sovražniki delavcev od svojih lastnih bratov — nezavednih trpinov, in vendar je šla stvar naprej. Sodrug agitatorji, polni navdušenja za socialistične ideje, za stvar, ki jim je bila sveta, so korakali naprej neoziraje se ne na levo ne na desno. Vstanavljale so se nove socialistične postojanke, širilo se je Proletarca, pobiralo listo v podporo, sploh korakalo se je naprej preko vseh zaprek. In človek je bil vesel, da je mogel delovati v gibanju, katerega ideje je smatral za svete. Ko je prišel domov iz agitacije, se je vsedel in premišljeval o uspehih, poleg pa delal načrte, v kateri kraj se obrne v prihodnje, da zopet nekaj napravi za stvar, da zopet zaseje seme — idejo socializma med svoje še nezavedne tovariše.

Mnogi so sicer omagali pri tem delu, drugi so vrgli puško v koruzo, in tretji so se izneverili ideji, ki jim je bila nekoč sveta, toda ideja živi naprej, na izpraznjena mesta stopajo mlade moči, polne upov, prepričane v zmago socializma, ki se mora vresničiti, prej ali slej.

Mnogi z zadoščenjem opazujejo uspehe proletarijata v drugih deželah, drugim ne da miru internacijska afilijacija, in vsi zatopljeni v to stvar kaj radi pozabijo na delo tu v Združenih državah, kjer je v prvi vrsti potrebno osredotočiti naše delo. Mi sami moramo zavihniti rokave in iti na delo, na delo s tistim navdušenjem, ki je nekoč vladalo med nami, ko smo se vprašali, ne, koliko smo, ampak koliko bi lahko še naredili in koliko bomo še.

Ta duh naj zavladava med nami, postati moramo Jimmie Higgins in neutrudno delati za stvar, ki nam je pri srcu in ki bo prinesla svobodo, bratstvo in enakost vsem ljudem na zemlji.

Sodrug, ogromna je še ledina, katero moramo preorati in najboljši plug je naš Proletarec. Glejmo, da ga razširimo v vsako slovensko hišo, kjer žive slovenski proletarci; mednje naj zahaja teden za tednom in uspehi za socialistično organizacijo ne bodo izostali. Vzemimo si za nalogo: *Proletarec mora imeti do novega leta tisoč novih naročnikov*. Ali je to mogoče izvršiti? Mi pravimo *DA!* Kar se upravnštva tiče, bo naredilo vse kar je v njegovi moči, da to število dosežemo. Apeliramo na sodruge in na tiste, ki z nami simpatizirajo, da nam pri tem pomagajo. Na delo torej!

Ruski pomožni fond.

Prispevki za odpomoč ruskemu delavstvu, ki je izpostavljeno lakoti in umiranju.

II. Izkaz.

E. Palestine, O.: J. Tušar \$1; po 50c: J. Ravnikar, J. Tušar ml., F. Hostnik, F. Kavčič; po 25c: J. Bradeško in V. Dagarin; F. Kaplja 20c. — \$3.70.

(V zadnjem izkazu iz E. Palestine je bila pomotoma objavljena samo prva pola, in sicer je bil znesek le \$10,25 namesto \$10,75. Skupaj na obeh polah je bilo poslano \$14,45).

Cleveland, O.: Društvo Naprej št. 5 SNPJ — \$25.00.
Chicago, Ill.: Nabiralna pola Mrs. Tauchar: po \$1: F. Petrich, V. Cankar, J. Kocjan, S. Zele, A. Kobal, M. Turk, J. Vogrich, P. Bernik, F. S. Tauchar in Frances Tauchar. — \$10.00.

Springfield, Ill.: Po \$1: L. Simončič, A. Per, F. Beittich, L. Repovsh, J. Juvan; po 50c: J. Underwood, J. Kren, M. Surlich, A. Richter, S. Jakomin, J. Jurčič, M. Zaibert, J. Aubelj, M. Kline, J. Brus, J. Goršek, S. Lunek, M. Blazek, J. Brinčič, J. Brinovar, J. Hrašovar, M. Miščin, W. Broger, F. Kranžar, F. Schaffer, F. Friedman; po 25c: Mary Kramžar, T. Horvačič, F. Kell, L. Čop, L. Labich, Mrs. Dolan, J. Lazar, M. Gerbich, A. Wresk, Mrs. Ovca, Mrs. Banich. — \$18.90.

Meadowlands, Pa.: Po \$1: A. Premrov in N. Bazzoli; po 50c: N. Krašna, Katy Premrov, J. Bizjak, J. Bizjak, M. Podboj; po 25c: A. Martinčič, P. Dolenc, L. Lenassi, T. Jakopin, M. Zalar, A. Bajec, F. Svečnik in F. Bajec; J. Ujčič in M. Premrov po 40c; A. Gruden 20c; A. Marinšek 15c; J. Premrov 10c. — \$7.75.

Indianapolis, Ind.: Jugosl. socialst. klub št. 25 JSZ — \$5; po \$2: J. Vivoda, M. Babich; po \$1: L. Brodar, L. Sašek, V. Matich, B. Kolarich, J. Bačar, J. Krištof, J. Kozarich, J. Bajt, A. Petrich; S. Bešenich \$1,05; po 50c: J. Vivoda, Annie Travnar, M. Kos 55c, F. Zunta, J. Gačnik, F. Cankar, J. Kadi, A. Brišnik, M. Brin, G. Matich, A. Hren, J. Bušnar, A. Gerbais, M. Vasiloff, S. Matich, M. Sinkovec, M. Matelich, J. Miller, I. Bokoff, A. Mrvar; V. Stroj 40c; po 25c: J. Bušnar, G. Lazar, L. Valant, F. Skufca, N. Peterlin, L. Strniša, N. Ban, M. Kolarich, J. Rozman, J. Mihevc, M. Strniša, J. Mafrida, J. Strgar, F. Flais, F. Bait, L. Fon, M. Miharich, A. Brsnjak, Mary Malfrida, M. Sukich, M. Popovich, F. Medle, V. Batic, F. Maroh, A. Kos, I. Jager, F. Gerbais, P. Besenich, Ivanka Kos, R. Medvedšček, J. Gorjanc, F. Grbek, Neimenovan, M. Hvalica, M. Briot, J. Smrdel, F. Baudek, F. Leščak, J. Jeran, J. Bučar, F. Cunk, M. Radkovich, A. Žulivoj, Ch. Petiany, A. Glazar, A. Brat; po 15c: A. Grabež, J. Grbek, J. Jakin; po 10c: A. Sumrak, Kristina Soldat, J. Brin; Marg. Cunk 20c; Steve 5c. — \$43.50.

Herrin, Pa.: M. Križman poslal — \$3.00.

Aliquippa, Pa.: Jugosl. socialistični klub št. 311 JSZ — \$15.00.

Nokomis in Coalton, Ill.: J. Menzinger \$2; po \$1: R. Hribar, J. Krainz, M. Jurkovšek, J. Plahtar, J. Russ, L. Mavrich, I. Verbich, J. Gaber, Juliana Costa, F. Zugmeister, F. Vlahovich, I. Maros, E. Krusich, L. Oswald, V. Ogriznik, A. Berger, A. Kravanja; po 50c: J. Gasparich, J. Niklausky, A. Zdolšek, F. Božič, B. Papež, J. Porenta, J. Ghost, L. Lampert, J. Groznikar, L. Slamnik, L. Plahutnik, J. Zupavec, R. Leskovšek, L. Mihevc, S. Lapinski, F. Valenčak, R. Fedorko, C. Zurek, M. Tekauc, F. Smolich, F. Proposka, D. Krochta, A. Sandrin, E. Barlock, L. Zugmeister, S. Vlahovich, M. Stimac, M. Blasko, A. Grill, A. Gorek, J. Pleše, L. Vidnik 75c, D. Liay, Kutajdus, J. Korenjak, J. Lasterni, J. Sehatan, T. Dražan, F. Klančnik, W. Lenšek in J. Kusman; po 25c: G. Givken, J. Smolich, J. Pleše, J. Pelharnič, Letrin, Keres, Kastanjovi, J. Barba, A. Goresnar, J. B. Cutrain 30c, E. Wittki, G. Črep, J. Peradot, Mijo, J. Benja, D. Balsti, M. Pintar, I. Kastelo, B. Dobranič, F. Stimac, S. Sušič, P. Bužič, M. Raukar, Mary Toma, M. Pretnar, R. Bartel, Ch. Okrizzi, M. Petska, Sauerkraut, F. Hubeny, A. Gričar, A. Oredzci, A. Jenschitz, J. Melich, F. Larta, S. Majcin, L. Zaidovan, G. Čednik, G. Konec, J. Djelak, K. LERNIK, E. Mihevc. — \$52.60.

Aurora, Ill.: Društvo sv. Jerneja JSKJ — \$5.00.

Sommerset, Colo.: M. Gregorich \$5; po \$1: J. Makar, F. Erchul, M. Chesnik, A. Kovačič, F. Minerich, E. Minerich, J. Gregorich, J. Kovaček, J. Majnik, F. Repovš, V. Koklich; po 50c: J. Jatur, J. Zupančič, J. Smuk, J. Obseg, G. Gabrijan, A. Kocjančič, J. Yalich; A. Penko 25c. — \$20.75.

Ringo, Kans.: Po \$2: J. Lekshe, B. Mezeri; po \$1: J. Kočvar, J. Jager, V. Blažič, F. Verhove, A. Potisek, B. Silc, A. Tomšič, A. Okoren, J. Cizerle, M. Hamshek, S. Stimac, R. Kranjc, F. Toman, J. S. Skubie, J. Dollar in P. Benedik; J. Berlsik \$1,10; po 50c: M. Pencil, W. Seting, J. Podlesnik, J. Jurshe, J. Zajc, A. Neprednik, M. Kuder, A. Osmelich ml., T. Sansuci, J. Sterle ml., J. Slapšak, F. Sternivšek, E. Pencil, M. Kocen, L. Warina, L. Lipovšek, S. Hribernik, J. Kramac, J. Šautz, A. Saltzman, P. Boyc, J. Kocjan, T. Skodlar, J. Pavlinc, F. Lipovšek, L. Schluge; po 25c: A. Kramac, A. Vehar, J. Dobravec, A. Kranker, F. Benedik, J. Klinikon, F. Skerbic, M. Lipovšek, M. Hamšek, F. Spajzer, I. Burgar, T. Keber, F. Dramšek, J. Slabšak ml., J. Zalaznik 40c; P. Burgar 35c. — \$38.35.

Fairmont, W. Va. — Poslal Ivan Špehnjak: Po \$2: I. Špehnjak, I. Vuk, M. Vinik, J. Mauser; R. Reže \$3; po \$1: P. Botica, I. Pobega, J. Ivkovich, S. Korminjuš, A. Koneceroff, A. Nikoles, S. Crniš, J. Cindrich, N. Kolevac, J. Barich, A. Matešich, T. Bunjan, D. Rajkovich, T. Basac, A. Pobega, A. Išek, J. Draženovich, M. Dojčić, J. Halko, J. Rajček, F. Pobega, K. Pobega, J. Cesarich in M. Močan. — \$35.00.

Moon Run, Pa. — Društvo Slov. Trpin SNPJ \$5; Maček \$1; M. Demšar 50c; po 25c: L. Batic, J. Drobiš, J. Knez, Olivani, Intihar, J. Klink, P. Raspočnik, J. Filipčič, J. Ambrozič, V. Butja, P. Markus, F. Slabe, M. Jerala, J. Malionsse, J. Petrovičič, F. Jerman, C. Keršič, L. Butja, J. Tomec, J. Guzelj, J. Leben, M. Kokalj, J. Liehberger; po 20c: J. Kovačič in Bartolič; po 15c: F. Aubelj, Pivk in Jager; Dolinar 40c; Skulj 10c. — \$14.50.

Gross, Kans.: Po \$1: F. Straus, S. Berard, M. Kuvovich, M. J. Erjavec, S. Marozzo, Mary Marozzo; po 50c: Mary Podobnik, J. Sular, J. Božič in J. Rugelj; po 25c: K. Salesina, F. Dolinar, L. Raspergar; ostala imena darovalcev so nečitljiva. Skupaj poslano \$20.50.

Chicago, Ill.: Člani društ. Nar. Vitezi: F. Udovich \$1; po 50c: P. Svoščak, J. Hočevnar, J. Riedl, A. Spolar, A. Brecejnik, A. Colnar, A. Zidar; M. Zidar in J. Potolar po 25c. — \$5.00.

Little Falls, N. Y. — Društvo Slovenec št. 282 S. N. P. J. dalo iz blagajne — \$10.00.

Yale, Kansas: Frank Šetina \$2; po \$1: J. Homec, J. Podpečan, F. Selak, L. Junko, F. Junko, J. Kunšek, J. Pečaj, G. Šetina, F. Kozjek; po 75c: J. Požun, R. Dollar, Mary Dollar; po 50c: F. Šima, J. Gintner, K. Pichler, J. Zirngast, Agnes Korošec, J. Puffing, A. Adamick, J. Kovalor, J. Butala, K. Lenassi, V. Zirngast, J. Demšar, J. Roylét, M. Zemljak, J. Jenčič, P. Bartle, T. Rupar; po 25c: J. Koren, F. Klučevišek, M. Kožuh, A. Radi, J. Grošelj, J. Sajovic, Mary Sikule, J. Močnik, F. Pečnik, J. Sikule, J. Podlogar, W. Siter, A. Siter, P. Siter, J. Siter, F. Weiss, J. Pugelj. — \$27.50.

Johnston City, Ill.: Po \$1: B. Kovačević, T. Benzel, A. Kaska in J. Jančič; po 50c: J. Sposta, I. Smolich, K. Francisko, L. Oselnik, P. Martinjak, W. Hrvatič, P. Suvich, S. Pavlich, J. Serljuga, J. Slevnik, G. Erik, M. Lukas, J. Urbančič, Annie Widmar, B. Judt, M. Hrovatic, Mary Lovshe, K. Kobrich, F. Pesula, A. Ferles; po 25c: T. Jermolj, A. Kranjc, J. Serko, J. Zalar, J. Hanish, J. Javornik, F. Podlesnik, J. Besnar, P. Stefančić, Mrs. Spašler, J. Kopach, P. Gaber, A. Vatac, J. Uochar, J. Okrosa, J. Mauhar, J. Dihovnik, A. Likač, J. Snoversnik, M. Hvalica, A. Budin, A. Ponich, M. Punbardi, F. Mihelich, L. Sprigelj, S. Lakotich, S. Jančič, V. Polich, P. Compre, J. Hvalica, J. Kovačič, B. Stukok, J. Perko, B. Burgar, T. Pleše, F. Plabutnik, G. Smolich, J. Vidmar, A. Ruvija, M. Potočnik, F. Aubel in J. Resnik. — \$26.10.

Aliquippa, Pa.: Društvo Grozd št. 122 S. D. P. Z. — \$2.50.

Kalamazoo, Mich.: Člani dr. Sveto Trojstvo NHZ po \$1: M. Milekovich, A. Stimac, L. Ocvirek, Mary Marek, J. Lisak; T. Markovich in N. Olsevick po \$1.50; po 50c: B. Vorih, P. Simunovich, V. Salamunec, J. Kleamchuk, J. Dornjak, S. Belles, J. Stozicki, S. Brlačič, P. Rozankovich, V. Streha, G. Posplavsky; po 25c: J. Vucikuja, M. Vorih, Mary Galich. — \$14.75.

Reading, Pa.: Dr. Prvi Maj št. 25 SDPZ — \$5.00.

Franklin, Kansas: Društvo Proletarec štev. 50, S. N. P. J. — \$2.50.

Bentleyville, Pa.: Društvo Maj štev. 240 SNPJ — \$14.75.

Wendell, W. Va.: — Nabrano med člani društva Hrvatski Sokol št. 357 SNPJ, po \$2: J. Draženovich; J. Jelachich \$2.14; po \$1: P. Jurašich, M. Smolčič, M. Vranich, V. Murat, E. Napijajle, T. Grgor, J. Petro, A. Cindrich, J. Mano in G. Rubchich; po 50c: M. Draženovich, M. Gostovich, J. Stimac, T. Goray, S. Spadafer. — \$16.64.

Mabic, W. Va.: Lovrence Selak \$10; J. Mihelich \$2.00. — \$12.00.

Zadnji izkaz dne 26. avgusta \$202.93
V tem izkazu 450.89
Skupaj do 10. septembra 1921 \$653.82

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26. avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Združena s Slovensko Narodno Podporno Jednoto. CHICAGO, ILL.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

1. Pom. taj.: FRANK PAVLOČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj.: ANDREJ VIDRICH, R. F. D. 7, Box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ZELE, 5602 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, Ohio.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: IGNATZ PODVAZNIK, 5315 Butler St., Pittsburgh, Pa.

1. nadzornik: SOPHIA BIRK, 955 Addison Rd., Cleveland, Ohio.

2. nadzornik: IVAN GROŠELJ, 885 137th St., Cleveland, Ohio.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERZAN, Box 135, West Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANC TEROPČIČ, R. 1, Bonanza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.
Glavni urad: 2657—59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.
3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

PROSVETA.

2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so ujudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potem Poštnih, Expressnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

Listu v podporo.

ALIQUIPPA, PA.—Soc. klub štev. 211.....	\$ 5.00
E. MOLINE, ILL.—Katie Breje30
FOREST CITY, PA.—Louis Krašovec	1.00
GIRARD, O.—John Anziček50
CHISHOLM, MINN.—Chisholm Miners Union No. 193	20.00
Skupaj	\$26.80
Prejšnji izkaz	24.60
Skupaj	\$51.40

Agitatorji na delu.

Število naročnin, ki so jih poslali naši agitatorji za razširjenje Proletarca:

Val. Virtich, Columbus, Kans.	2
Ant. Ocepek, Clairton, Pa.	3
Jerry Alesh, Cleveland, Ohio	2
Frank Maroh, Milwaukee, Wis.	2
Jos. Ropotec, Cleveland Ohio	1
Frank Zaman, Portage, Pa.	2
Ant. Lukančič, North Chicago & Waukegan, Ill.	7
Frank Rataic, Forest City, Pa.	1
Louis Urbancich, Detroit, Mich.	5
John F. Bernik, San Francisco, Calif.	1
Math Križman, Herrin, Ill.	1
C. P. Chicago, Ill.	1
John Terčelj, Lawrence, Pa.	5
Aug. Komar, Cleveland, O.	1
Louis Krašovec, Forest City, Pa.	6
Jos. Bavetz, Chisholm, Minn.	2
John Kokošin, Niles, O.	1
A. J. Furlan, Dubuque, Iowa	2
A. Zornik, Herminie, Pa.	1

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega socialističnega kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v dvorani ILIRIJA, 310 First Ave. — Ker se na klubovih sejah obravnavajo važne stvari, je dolžnost članstva, da se udeležuje sej. Pripeljite s seboj tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse, 396—4th Ave.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč." —

DETROITSKIM SODRUGOM.

Prihodnja seja slov. socialističnega kluba št. 114, J. S. Z. se vrši 8. okt. (drugo soboto v mesecu), v klubovih prostorih na 1432 Ferry Ave. E. — Na dnevnem redu bo več važnih stvari, ki se morajo rešiti. Udeležite se seje polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. Organizator.

VAŽNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje VSAKO TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dvorani društva Frostomisleci, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

Ne prekoračite nobene meje.

Ako prestopite predpisane meje hitrosti vožnje. Vas bo kaznoval sodnik, ako pa prekoračite meje pri zavživanju, Vas bo kaznoval lastni želodec. Zauki tega stanja so: občutek utrujenosti in onemoglosti ter pomanjkanje veselja do kakoršnegakoli dela. Želodec ne more opravljati svojih dolžnosti in morate mu pomagati, da odstrani posledice čezmejnega uživanja. Najboljši pripomoček je Trinerjevo grenko vino. To sredstvo bo izčistilo in izpraznilo Vaša čreva, ne da bi oslabilo Vaše telo, pomagalo bo prebavi in pospešilo dober tek. Kot okrepičilo sredstvo bo odstranilo občutek obteženosti, utrujenosti in potrtosti, kar je vse posledica v črevesju nakopičenih toksinov. Vprašajte svojega lekarnarja ali prodajalca zdravil tudi za druga Trinerjeva zdravila! Z arveumatizem, ki navadno vedno spremlja spremembo letnega časa, za neuralgijo, oteklino, utrujene mišice itd. ni boljšega zdravila kakor Trinerjev Liniment. Mr. B. Vietti nam je pisal iz Reddinga, Calif., dne 4. avg. 1921.: "Poizkusil sem Trinerjev Liniment in sem spoznal, da je najboljši izmed vseh, kar sem jih kedaj rabil. Vsem svojim prijateljem ga prav toplo priporočam."

MARQUETTE LIFE INSURANCE CO.

JE

Zavarovalna družba za življenje

ONA varuje Vaš dom in družino v slučaju smrti. Je hranilna banka v času nesreče in potrebe. Izdaja samo državno registrirane police (oporoke), in je raditega garancija zavarovancem.

NOBENA VARNEJŠA---NOBENA BOLJŠA!

Možje in žene, tukaj je prilika za vas, da se zavarujete proti revščini in miloščini.

WM. RAUEN, Nadzornik za državo Illinois. 245 W. North Ave., Chicago, Ill., Tel. Lincoln 5140

ZA NADALJNA POJASNILA PIŠITE ALI PA POKLIČITE:

LOUIS KOVIE, generalni zastopnik, 1137 West 18th Street, Chicago, Ill., Telephone Yards 5101 ali Canal 4116
 JOHN A. LAJEVICH, zastopnik, 1137 West 18th Street, Chicago Ill., Tel. Canal 4116.
 AMERICAN STATE BANK, 1825-27 Blue Island Avenue, Chicago, Ill. Telephone Canal 3860-1-2.

Služba za dobre in vestne zastopnike z dobro plačo odprta.

CENIK KNJIG

ki jih ima v zalogi Proletarec:

Leposlovne knjige, romani, povesti in črtice.

Naša leta, (Milan Pugalj)	1.00
Erpanova kobila. (Jos. C. Oblak)65
Čadje gnezdo, (Vladimir Levstik) vezana v platno..	1.00
Kmečke povesti. (Florijan Golar)75
Lajdalci. (Ivan Molek), povest, 304 strani, vezana v platno ..	1.75
Anfisa. (Leonid Andrejev), drama v štirih dejanjih...	.60
Jurkica Agičeva, (Ka. Šandor-Gjalski), povest, 360 strani, broširana 90c, vezana v platno.....	1.30
Jug. (P. Chochołoušek), zgodovinski roman, 616 strani, broširana \$1.10, vezana v platno.....	1.60
Vitez iz Bdeče hiše. (Aleksander Dumas star.), zgodovinski roman, 504 strani, broširana \$1.00, vezana v platno ..	1.50
Udovica, (I. E. Tomič), povest, 330 strani, broširana 90c, vezana v platno.....	1.30
Don Correa, (G. Keller), roman30
Znanstvene razprave, politični in gospodarsko socialni spisi, učne in druge knjige in brošure.	
Za staro pravdo. (Fran Erjavce).....	.60
Naš jezik. (Dr. Joža Glonar), znanstvena razprava o slovenskem jeziku50
Slovenski pravopis. (Dr. A. Breznik).....	.50
Zakon biogenzeje. (J. Howard Moore, prevel I. M.)..	1.50
Štetovna vojna in odgovornost socializma. (Etbis Kristan) ..	.80
V novo deželo. (Ethin Kristan).....	.30
V dobi klerikalizma. (Liberatus).....	.20
Katoliška cerkev in socializem.30
Kdo uničuje proizvodnjo v malem.20
Social. knjižnica. (Dva snopiča) in "Naša bogastva"	.10
Združna prodajalna ali konsum10
O konsumnih društvih15

Razno.

Najnovejše informacije o dobavi državljanstva Zedinjenih držav40
Spoved papeža Aleksandra VI.20
Ameriški družinski koledar, vezan v platno, letnik 1919, 50c; letnik 1920, 65c; letnik 1921 mehko vezan 75c; vezan v platno	1.00
"Proletarec", vezan, letnik 1919, \$6.00; vezan, letnik 1920 ..	7.00

Angleške knjige.

100%. (Upton Sinclair). Povest patrijota	1.20
The Brass Check. (Upton Sinclair). Studija ameriškega žurnalizma, broširana 60c; vezana v platno.....	1.20
The Profits of Religion. Razprava o izrabljanju ver za privatne interese ..	1.20
"Debs, His Authorized Life and Letters". (David Karsner), vezano v platno	1.20
King Coal (Upton Sinclair). Povest iz zadnjega štrajka coloradskih premogarjev, vezana v platno....	1.20

Naročilom priložite poštni ali ekspresni money order, ček ali gotovino. Za manjša naročila lahko pošljete poštne znamke.

PROLETAREC,

3639 W. 26th St.

Chicago, Ill.

Veliki "goblin" "vitezov" Ku Klux Klan izjavlja, da pristopa k njegovi organizaciji v domeni Velikih jezer vsaki teden okoli 2,000 članov. Pristopnina je mnogo večja kot pristopnina k socialistični stranki, pravila imajo bedasta, kljub temu, ljudje gredo h Klanovcem, ki bodo na čudežen način "varovali" domovino. Če bi s tako vnemo pristopali k socialistični stranki, bi bilo kmalo konec vseh klanskih organizacij. Delavci naj se uče organiziranja od svojih nasprotnikov.

Šest tehtnih razlogov, zakaj bi morali kupovati

PRI

ALBERT LURIE & CO.,

1810-1820 Blue Island Ave., Chicago, Ill.

1. Naša je največja department trgovina v Zedinjenih državah. Velika izbira vsakovrstnega blaga.

3. Z nakupi dajemo A. Lurie Co. nakupovadne znamke (trading Stamps), ki pomenijo nadaljne prihranke za odjemalce.

2. Mi dostavljamo blago na dom v vse kraje v Chicagu in predmestjih.

4. Pri nakupovanju v naši trgovini se lahko poslužujete svojega jezika.

5. Oglašujemo dnevno v velikih čeških in drugih listih. S čitanjem teh listov čitate tudi naše oglase, v katerih so oznanjene posebne ponudbe za vsaki dan.

6. Primerjajoč naše oglase z oglasi department-trgovin v glavnem delu mesta boste lahko iznašli, da dobite v naši trgovini potrebščine ceneje kakor pa v trgovinah v doljnem delu mesta.

Severova zdravila vzdržujejo
zdravje v družinah.

**Nervozne,
oslabele
žene,**

ki trpe na bolečinah v križu, v bokih ali na straneh, na senzaciji, ki tlačijo človeka k tlom in dela v spodnjem telesu težo, na glavobolu in neredu pri naravnih funkcijah, dobe od pomoč, ko vzamejo

Severa's Regulator

(Severjev Regulator). Priporočen je za zdravljenje tistih posebnih lastnosti neredov in hiranja, ki so jim podvržene ženske. Dobite ga pri svojem lekarju še danes.
Cena \$1.25.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

Ako si želite nabaviti knjige socialne, povestne ali kako druge vsebine, jih naročite od Proletarca. Eventualni dobiček od prodaje knjig se porabi za pokrivanje stroškov pri listu.

Telefon Canal 4340

Jugoslovanska trgo- vina s cvetlicami

V trgovini vedno sveže cvetlice za plese, svatbe, pogrebe itd.
Imamo zaprte in odprte avtomobile za krste, poroke, pogrebe in za vse druge potrebe.

VINKO ARBANAS

1320 W. 18th St., Chicago, Ill.

Med Throop in Blue Island Ave.

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street, MILWAUKEE, WIS.

*Slovincem priporočamo
v posezanje*

KAVARNO MERKUR

3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S
R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja : : : : :

: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imeitelj.

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina: Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodnejšem kroju. Cene nizke.

CARL STROVER

LAWYER
and
COUNSELLOR

133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.

Telefon: Main 3989.

Naročajte najboljši in najbolj razširjen socialistični dnevnik v Ameriki

"THE NEW YORK CALL"

112 Fourth Avenue,
NEW YORK, N. Y.

Naročnino za dnevne in nedeljske izdaje \$12 za celo leto; \$7 za pol leta; \$4 za tri mesece; \$1.50 za en mesec; samo nedeljske izdaje \$3 na leto. Samo dnevne izdaje \$9 na leto; pol leta \$5; en mesec \$1.25.

Kadar...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim starokrajskim sorodnikom, prijateljem ali znancem denar,

ali kadar imate kak drug posel s starim krajem,

obrnite se na trdiko

ZAKRAJSEK & CESAREK
70-9th AVE.

NEW YORK, N. Y.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

FARME

V PINETOWN, NORTH CAROLINA

ZA POJASNILA PIŠITE:

A. H. SKUBIC & CO., PINETOWN,
N. Carolina.